

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระแม่ของแผ่นดินไทย

สัมภาษณ์ ท่านผู้หญิงหญิงจรุงจิตต์ ทักษะระ

รองราชเลขาฯ ในการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

สัมภาษณ์โดย
พรพิมล วรรณาน
และ กัญญาธิษัฏ ตรีทองรุ่ง

“พระองค์ท่านมีพระราชหฤทัยที่งดงาม และพระองค์ท่านก็ทรงห่วงใยประชาชนตลอดเวลา แม้ทรงพระประชวรก็ตามก็ไม่ทรงพัก...พระองค์ท่านหายพระทัยเป็นราษฎรของพระองค์ท่านจริงๆ เราทำงานอยู่ตรงนี้เรารู้ ทรงถามถึงราษฎรอยู่ตลอดเวลา”

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรชาวไทยมานานนับแต่พระองค์ได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้เสด็จไปทรงดูแลทุกข์สุขของปวงประชาราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในถิ่นทุรกันดาร ทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่แห่งใด ได้ทรงนำความปลื้มปิติยินดี ความผาสุกร่มเย็น และทรงดับความทุกข์ร้อนของประชาชนในทุกแห่งหน ทรงมีความผูกพันและใกล้ชิดกับปวงชนชาวไทย เปรียบเสมือนแม่ที่รักและคอยห่วงใยลูกอยู่ตลอดเวลา

ในการเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้ง จะมีเจ้าหน้าที่กองราชเลขาธุการในพระองค์ เจ้าหน้าที่กองศิลปาชีพ และนางสนองพระโอษฐ์ ตามเสด็จ ด้วยทุกครั้ง เพื่อรับสนองพระราชเสาวนีย์ในพระราชกรณียกิจเรื่องต่างๆ ซึ่ง ท่านผู้หญิงจรุณจิตต์ ทีชะระ รองราชเลขาธุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นผู้หนึ่งที่ได้มีโอกาสถวายงานใกล้ชิดสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มาเป็นเวลา 30 ปีแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา

ในโอกาสที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำวารสารเศรษฐกิจและสังคมฉบับพิเศษนี้ขึ้น จึงได้ขอเรียนสัมภาษณ์ท่านผู้หญิง จรุณจิตต์ ทีชะระ ซึ่งได้รับความกรุณาอย่างยิ่งในการให้สัมภาษณ์ได้เข้าพบและเรียนสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2545

ขอเรียนถามว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำริอย่างไร ในการช่วยเหลือประชาชน

พระองค์ท่านทรงยึดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจะรับสั่งเสมอว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงสอนพระองค์ท่านว่าการช่วยเหลือโดยการเอาของไปแจกก็เป็นเหมือนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้เขาได้เท่านั้น เราจะทำอย่างไรที่จะช่วยเขาได้ในระยะยาว คือจะทำอย่างไรให้เขายืนหยัดได้ด้วยตัวเอง จึงจะเป็นการช่วยเหลืออย่างแท้จริง

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงได้ทรงรับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยกัน โดยที่แต่ก่อนนี้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมกันสองพระองค์ และพระองค์ท่านก็ทรงแบ่งงานกัน รวมทั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ จะเสด็จด้วยกันหมดทุกพระองค์ และทุกพระองค์จะทรงแบ่งงานกัน เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปทอดพระเนตรแหล่งน้ำ ที่ทำมาหากินของชาวบ้าน และทรงสอบถามทุกข์สุขของชาวบ้าน และพบกับหัวหน้าครอบครัว ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถก็ทรงดูแลครอบครัวของเขา คือ แม่บ้าน และเด็ก ๆ โดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัย เพราะทุกครั้งที่เสด็จฯ ออกไปจะทรงนำขบวนแพทย์พระราชทานไปด้วย มียาไปด้วยพร้อมเลย คณะแพทย์นี้เรียกว่า “แพทย์อาสาสมัคร” ซึ่งจะมีทุกแขนง ทั้งแพทย์หัวใจ แพทย์สมอง แพทย์กระดูก แพทย์อายุรกรรม แพทย์เด็ก จักษุแพทย์ ไปหมดเลย เพื่อที่จะไปเปิดหน่วยเฉพาะกิจขึ้นมาในช่วงที่พระองค์ท่านเสด็จฯ ไป นางสนองพระโอษฐ์ที่ตามเสด็จก็คอยเป็นผู้ช่วยให้แพทย์ด้วย ใครเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาตรวจ คนไหนถ้าอาการไม่ดีและจำเป็นต้องไปตรวจละเอียดก็จะพระราชทานใบส่งตัวให้เขาไปตรวจที่โรงพยาบาลโดยที่มีค่าพาหนะให้ไปด้วยพระราชทานทั้งเงินทั้งใบส่งตัวให้เขาไปตรวจละเอียดและรักษาโดยไม่ต้องเสียเงินโรงพยาบาลก็จะส่งใบเก็บเงินมาเก็บจากในวัง พระองค์ท่านทรงทำอย่างนี้เรื่อยมาค่ะ

ตอนนั้นทูลกระหม่อมยังทรงพระเยาว์ก็ทรงตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเสด็จฯ ด้วย พระองค์ท่านก็ทรงแบ่งกันดูแลราษฎร เรียกว่าทุกพระองค์ ทรงช่วยกันในการดูแลความเป็นอยู่ของราษฎร ชาวบ้านมีเรื่องอะไรที่ขัดข้องเขาก็กราบบังคมทูล หน่วยงานที่ไปรองรับเสด็จฯ อยู่ ก็จะไปช่วยเหลือแนะนำชาวบ้าน แต่เดี๋ยวนี้พระราชกิจมีมาก ก็เลยทรงแยกกันเสด็จฯ เดี๋ยวนี้ก็จะเห็นได้ว่าไม่ค่อยได้เสด็จฯ รวมกันเท่าไร ตอนนั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ แทนพระองค์ไปประทับที่เชียงใหม่ สกลนคร นราธิวาส ซึ่งจะเสด็จฯ ไปเป็นประจำอยู่ทุกปี ทรงไปเยี่ยมใต้ถุนทุกซอกทุกซอของชาวบ้าน และทรงช่วยเหลือราษฎรเหมือนเดิม

ทรงทำหมดทุกอย่างนะคะ ตั้งแต่แรกเริ่มโครงการเลย เวลาเสด็จฯ ออกไปด้วยกันทรงมีอะไรก็ทรงกราบบังคมทูลปรึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสมอ เวลาที่เสด็จฯ ออกไปก็เหมือนกับแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาตลอด

การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาของเด็กยากไร้ ทรงมีโครงการอะไรบ้าง

เวลาเสด็จฯ ออกไป ทรงทำไปพร้อมๆ กันทุกแผนก ถ้าพบคนป่วยก็ทรงช่วยเหลือเรื่องเจ็บป่วย พบครอบครัวยากจนแต่เด็กเรียนดีก็พระราชทานทุนการศึกษาให้เด็กคนนั้นได้เรียนเท่าที่เขาจะเรียนได้ ถ้าผลการเรียนไม่ดีก็เอามาฝึกศิลปะอาชีพค่ะ เสด็จฯ ออกไปแต่ละครั้งก็มีหลายเรื่อง ยิ่งตอนนี้ต้องดูทั้งเรื่องแหล่งน้ำและเรื่องดินซึ่งมีปัญหาดินเปรี้ยว ทอดพระเนตรแล้วนำรายละเอียดมารายละเอียดมารายกรบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลาที่ประทับที่ต่างจังหวัดว่าตอนนี้ชาวบ้านเป็นอย่างไร เสด็จฯ ไปที่บ้านไหน พบว่าเขาเดือดร้อนอะไร ก็กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้แนะ และพระราชทานความช่วยเหลือผ่านไปยังหน่วยงานต่างๆ ไปช่วยกัน

นอกจากนี้ ทรงมีโครงการพัฒนามากมาย ดั่งนั้นในการเสด็จฯ แต่ละครั้งจะมีหน่วยงานต่างๆ ตามเสด็จฯ ไปครบทุกหน่วย ทั้งกรมชลประทาน ทั้งสำนักงาน กปร. กระทรวงเกษตรฯ กรมป่าไม้ และกรมปศุสัตว์ ซึ่งก็เอาพันธุ์เป็ด พันธุ์ไก่ไปแจก และยังมีหน่วยทหารเข้าไปช่วยเหลือดูแลราษฎรด้วย

“ทรงมีอะไรก็ทรงกราบบังคมทูลปรึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสมอ เวลาที่เสด็จฯ ออกไปก็เหมือนกับแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาตลอด”

พระองค์ท่านเสด็จฯไปก็ทำให้สามารถช่วยเหลือได้ทันเวลาที่ ถ้าราษฎรกราบบังคมทูลแล้ว ก็จะทรงช่วยเหลือให้เขาจริงๆ เพราะราษฎรมีความเชื่อมั่น มีความศรัทธา เขามีความรักในพระองค์ท่าน เพราะว่าเขาเห็นทุกครั้งที่พระองค์ท่านเสด็จฯไปแล้วทรงสัญญาอะไรไว้กับเขา ก็ทรงทำให้เขาเสมอ

ตลอดเวลา 30 ปี ที่ท่านผู้หญิง ๆ ได้ตามเสด็จ ๆ ตามถิ่นทุรกันดาร ท่านผู้หญิง ๆ ได้พบชีวิตของราษฎรที่ประสบความเดือดร้อนและเข้ามาขอพึ่งพระบารมีในลักษณะใดบ้าง

เขากราบบังคมทูลทุกเรื่องค่ะ เขาเจ็บเขาก็กราบบังคมทูล คนที่บ้านเขาเจ็บเขาก็จะกราบบังคมทูลนะ เขาก็จะบอกดิฉันไม่ได้ ปลุกข้าวไม่ได้ หรือว่าปลุกได้แล้วข้าวตั้งท้องโดนเพลี้ย เขากราบบังคมทูลทุกเรื่อง บางคนมีความทุกข์จากการเป็นหนี้เป็นสินหมดเนื้อหมดตัว บ้านถูกไฟไหม้บ้าง สามีถูกรถชน บางรายลูกป่วยหนักทำให้เขาทำอะไรไม่ได้เพราะต้องดูแลลูก บางทีลูกเป็นโรคหัวใจ เป็นโรคเลือด บางทีลูกก็พิการต้องอุ้มลูก ป้อนข้าว ป้อนน้ำ บางรายปัญญาอ่อนก็มีซึ่งเกิดจากการที่แม่ขาดสารอาหาร อย่างนี้ก็มี พระองค์ท่านก็ทรงช่วยเหลือทุกรายค่ะ

ประชาชนที่เดือดร้อน เขาก็อุ้มลูกมาเลย มานั่งคอยเฝ้า เพื่อที่เขาจะขอให้พระองค์ท่านทรงช่วย พระองค์ท่านทรงฟังปัญหาของเขาและพระราชทานความช่วยเหลือเท่าที่จะทรงช่วยได้ ถ้าลูกพิการก็อาจจะให้ไปอยู่สถานสงเคราะห์คนพิการ หรือถ้าเป็นโรคหัวใจ โรคเลือด ก็ให้หาหมอบุญเป็นประจํารับประทานยาต่อเนื่องตลอดไป ถ้าเป็นโรคหัวใจ ผ่าตัดได้ก็ให้หมอผ่าตัด ประชาชนเหล่านี้เขาช่วยเหลือตัวเองไม่ได้หรอกค่ะ เพราะว่าการจะไปรักษาที่โรงพยาบาลนั้นต้องมีค่าใช้จ่าย ทั้งค่ารถและค่ายา ยิ่งถ้าเป็นโรคหนักๆ ค่าใช้จ่ายจะสูงมาก แม้ว่าในสังคมของเรารัฐจะดูแลผู้ป่วยสามัญอยู่แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่พอหรอกค่ะ

กล่าวได้ว่าไม่มีช่องว่างระหว่างพระองค์ท่านกับราษฎร เขาจะกราบบังคมทูลทุกเรื่อง แล้วก็พูดภาษาง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ราชาศัพท์ หลายคนจะกล่าวว่าเวลาพูดกับพระองค์ท่านแล้วกราบบังคมทูลอะไรจะต้องมีราชาศัพท์ แต่ชาวบ้านเขาพูดภาษาของเขาจะ

พื้นที่เสด็จฯ ส่วนใหญ่จะเป็นทางทุรกันดารมาก

ค่ะ คือจะทรงมีแนวพระราชดำริว่าทางทุรกันดารไปยาก พระองค์ท่านทรงมีพาหนะที่จะทรงสามารถบุกป่าฝ่าดงไปได้ ซึ่งทางกองทัพอากาศก็ได้ถวายเฮลิคอปเตอร์ให้พระองค์ท่านได้เสด็จฯ ไป เพราะฉะนั้น พระองค์ท่านทรงมีพาหนะที่จะเสด็จฯ ไปได้ในที่ลึกๆ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จฯ เข้าไปช่วยในที่ที่ทุรกันดาร เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ คนที่มีรายได้น้อยมาก ต่อเดือนและต่อปี เรายังพบอยู่ณะทางภาคอีสาน บางทีปีหนึ่งมีรายได้แค่ 2,000 - 3,000 บาทเท่านั้น น้อยมากอยู่ไม่ได้หรอกค่ะ พระองค์ท่านก็ทรงช่วยเขา

ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในส่วนภูมิภาค พระองค์ท่านทรงรับคนไข้ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

มีเป็นจำนวนมากค่ะ พระองค์ท่านจึงทรงตั้งหน่วยคนไข้ในกองราชเลขาสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวรินทร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรคที่ต้องรักษานานๆ แล้วก็โรคที่ต้องใช้เงินในการรักษามากๆ ซึ่งในการรักษาคนป่วยทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น เช่น บางครั้งเสด็จฯ ไปทรงพบเด็กเล็กๆ ซึ่งเกิดมาก็หัวใจรั่ว หรือไม่ก็ขีดเป็นโรคเลือด แล้วบางที่เป็นวัณโรคก็มีค่ะ พระองค์ท่านทรงช่วยนำมารักษาในที่ที่ดีที่สุด กับหมอซึ่งชำนาญโรคนั้นๆ ทรงนำแม่ของเขามาด้วยและพระราชทานเงินไว้ช่วยครอบครัวทางบ้าน และยังทรงจัดให้มีคนเยี่ยมไข้ ซึ่งเป็นอาสาสมัครที่พระองค์ท่านเห็นว่าไม่มีภาระทางด้านการทำงาน ก็ทรงชวนให้เขามาเป็นอาสาสมัครในการเยี่ยมไข้ครอบครัวเหล่านี้ เป็นธุระแทนทางญาติ เพราะทรงเห็นว่าคนที่มาเจ็บป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลจะมีความรู้สึกท้อแท้ จึงจัดให้มีคนไปเยี่ยม คอยดูแล ไปคุย นำของพระราชทานไปให้ ไปปลอบใจให้กำลังใจเขาทุกวัน ทรงทำมานานเป็นเวลา 30-40 ปีแล้วค่ะ

ในการช่วยเหลือชาวบ้านที่มากราบบังคมทูลความทุกข์ร้อนมากมาย พระองค์ท่านทรงมีวิธีการให้ความช่วยเหลือกับราษฎรอย่างไร

คืออย่างนั้นค่ะ พระองค์ท่านจะทรงส่งทีมล่วงหน้าไปค่ะ ส่วนมากดิฉันก็จะไปกับคณะล่วงหน้า ทั้งหน่วยแพทย์ ทั้งคณะที่ทำงานด้านการเกษตร เราจะไปกันก่อน เพื่อไปสำรวจดูก่อนว่าประชาชนเดือดร้อนอะไรสามารถบอกกับเราได้ เขาก็มาเล่าให้เราฟังบ้าง บางทีเล่าไม่หมดหรอกค่ะ

พอพระองค์ท่านเสด็จ มาเขาก็กราบบังคมทูลกับพระองค์ท่านอีก บางทีเขาก็ไว้ใจพวกเรา บางทีเขาก็คงคิดว่าจะบอกดี หรือไม่บอกดี บางเรื่องก็เป็นความลับ บางทีเหมือนเขาเกรงกลัวอะไรบางอย่าง เขาก็จะต้องเก็บไว้กราบบังคมทูลพระองค์ท่าน บางอย่างเขาก็ไว้ใจกับคณะล่วงหน้า เขาก็จะเขียนใส่กระดาษบ้าง แล้วบางทีเขาก็พูดด้วยวาจาว่าเขาเดือดร้อนเรื่องนั้นเรื่องนี้ จากนั้น เราก็จะประมวลปัญหาของชาวบ้านและเขียนป้ายบอกไว้ เมื่อพระองค์ท่านเสด็จ มาถึง เราก็จะคัดคนเหล่านี้ขึ้นไปเฝ้าฯ

เวลาทรงงานก็จะประทับกับพื้นนะคะ ไม่ได้ประทับกับพระเก้าอี้ จะมีพรมปูและมีเบาะบางๆ สำหรับเป็นที่ประทับพับเพียบ แล้วก็มิได้เฝ้าอยู่ตรงพระพักตร์ มีตัวอย่างผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพทุกประเภท มีทั้งย่านลิเภา ตุ๊กตาแกะสลัก เครื่องเงิน ถมทอง เป็นต้น แล้วก็ให้ราษฎรแต่ละครอบครัวเข้าไปเฝ้าฯบางราย หัวหน้าครอบครัวคนเดียวเข้าเฝ้าฯ บางรายก็ทั้งครอบครัวพ่อ แม่ ลูก ซึ่งเราชักประวัติเอาไว้แล้วส่วนหนึ่งและทรงซักเพิ่มเติมด้วยพระองค์อีก ซึ่งเขาสามารถจะกราบบังคมทูลได้ละเอียดก็ทรงแก้ปัญหาให้เขาเป็นข้อๆ ไป

พระองค์ท่านจะทรงจดและสั่งการว่าเรื่องนี้จะทำอย่างไร พระองค์ท่านจะทรงซักถามรายละเอียดว่ามีปัญหาตรงไหนใหม่ แล้วเคยทำงานอะไรใหม่ จะทรงซักถามละเอียดหมด แล้วก็ขอว่าต้องติดตามดูแล โดยให้ทางหน่วยนั้นๆ ผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยทหาร หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ช่วยดูแล และกราบบังคมทูลมาเป็นระยะๆ บางครั้งทรงแก้ไขปัญหาให้ทันทีเลยก็มี ก็นัดแนะกันให้ไปดูไปสำรวจ ช่วยเหลืออะไรได้ก็กราบบังคมทูลเข้ามา

ส่วนในเรื่องการทำมาหากินก็มีอาชีพเสริม คือ “ศิลปาชีพ” ก็รับเข้ามาเป็นสมาชิกศิลปาชีพ จะให้ทำอะไรก็ทรงถามสภาพความเป็นอยู่ของเขาก่อนนะคะ เช่นว่าอยู่แถวภาคอีสานมีความรู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้ก็ให้ทอผ้า แต่บางทีก็ให้ทำจักสาน ให้ปักผ้า ให้เอาลูกมาทำเครื่องเงิน มาทำถมทอง มาปั้นมาเขียนลาย อะไรก็แล้วแต่ ได้ทั้งนั้น ทุกครั้งที่เสด็จ ไปภาคไหนจะเปิดเป็นโรงฝึกชั่วคราวขึ้นที่นั่นในช่วงที่พระองค์ท่านประทับอยู่ สมมุติประทับเดือนครึ่ง ก็เปิดเดือนครึ่ง แล้วก็ให้นำราษฎรเข้ามาฝึกที่โรงฝึกนั้น และส่งเข้ามาฝึกต่อที่กรุงเทพฯ ภายหลัง ซึ่งโรงฝึกในวังมีอยู่ 2 ตึก ขณะนี้มีอยู่ประมาณ 600 คน เท่ากับโรงเรียนย่อยๆ โรงเรียนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นชาวเขา ชาวไตอยู่ร่วมกันหมด มีหอพักให้อยู่ หอพักผู้หญิงก็อยู่ที่วังหลวง ในพระบรมมหาราชวัง ผู้ชายก็อยู่ที่พักตรงกันข้ามบ้านราชวิถี โรงฝึกตรงนี้ พระองค์ท่านจะทรงควบคุมเอง และพระราชทานแนวพระราชดำริตรวจงานด้วยพระองค์เอง ส่วนที่อำเภอบางไทร

ที่จังหวัดอยุธยา นั้น ท่านทรงมอบให้ท่านองคมนตรี ธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นผู้บริหาร มีอยู่ไม่กี่แผนกที่พระองค์ท่านให้แบ่งสมาชิกจากที่นี้ออกไป เช่น แผนกย่านลิเภา แผนกจักสานไม้ไผ่ แผนกผ้าไหม

ที่โรงฝึกในสวนจิตรลดา มีแผนกฝึกด้านต่างๆ เป็นจำนวนถึง 23 แผนก มีทั้งเครื่องถมทอง เครื่องเงิน คร่ำ แผนกทอผ้าไหม ฯลฯ ตอนนั้นพระองค์ท่านทรงริเริ่มให้มีโครงการเลี้ยงแกะ เพื่อเอาขนมาทอผ้าไหมพรม โดยเอาขนมาซักเป็นเส้นใยทอปนกับไหม เพื่อให้ฝ้านั้นมีความอบอุ่น สำหรับให้ชาวเหนือใช้ ขณะนี้ยังไม่ได้ขายเพราะคุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร ต้องพัฒนาให้นุ่มกว่านี้ก่อน ตอนนี้นี่เรามีขายก็คือ ผ้าไหมและผ้าฝ้าย

คนที่เข้ามาฝึกที่โรงฝึกในวัง ต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

ส่วนมากจะเป็นคนจน หรือว่ามีปัญหาครอบครัว เช่น บางที่เขาเคยมีที่ดินหลายแปลง แต่ด้วยดิน ฟ้า อากาศ ไม่อำนวยปลูกข้าวก็ไม่ได้ผลเสมอไป เขาต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อจะเลี้ยงครอบครัว ในที่สุดที่นาจะหลุดไปเลยไม่มีที่นาทำกิน พระองค์ท่านก็ทรงช่วยเหลือให้มาทำงานศิลปะบ้าง

พระองค์ท่านไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดคุณวุฒิ จำกัดอยู่อย่างเดียว คือความยากจนและความเดือดร้อน พระองค์ท่านทรงรับเขาเข้ามาเพราะเขามีปัญหาทำให้พระองค์ท่านทรงช่วยแก้ไข บางครั้งก็ทรงขอลูกหลาน 1 คนบ้าง 2 คนบ้าง มาทำงานที่นี่ หรือบางครั้งถ้าหัวหน้าครอบครัวไม่มีที่ทำมาหากินต้องไปรับจ้าง ก็ทรงให้หัวหน้าครอบครัวมาบ้าง แม่บ้านมาบ้าง ขึ้นอยู่กับว่าครอบครัวเขามีลูกเล็กไหม หรือว่าลูกเขาโตแล้วเรียนจบการศึกษาชั้นบังคับแล้วแทนที่จะไปวิ่งเล่น หรือไปรับจ้างก็ให้เขามาฝึกที่นี่ ซึ่งมีเงินตอบแทนให้เขา เขาก็มีเงินส่งไปให้ทางบ้านได้ ขณะเดียวกันก็ทรงดูแลรักษาสมาชิกในครอบครัวของสมาชิก ศิลปะทั้งหมดในยามเจ็บป่วยด้วยค่ะ

สมาชิกศิลปะที่มาเรียนในวัง เมื่อจบหลักสูตรแล้ว สามารถที่จะทำงานต่อที่นี่ได้อีกไหม

เมื่อเรียนจบแล้วเราก็จะส่งเขากลับบ้าน เช่น เขามาฝึกทอผ้าถ้าเขาทอได้ดีแล้ว เขาได้เรียนรู้แล้ว เราก็จะส่งเขากลับไปทำงานที่บ้านแล้วรับผลงานของเขากลับมาขายที่ร้านของมูลนิธิ ส่งเสริมศิลปะฯ นอกจากนี้ เราจัด ภาษีให้ประชาชนปีละครั้ง ในเดือน ธันวาคม ที่สวนอัมพร หรือที่ พระที่นั่งอนันตสมาคม แล้วแต่ จะสะดวก ส่วนที่พระที่นั่ง อภิเศกดุสิตนั่น เป็นพิพิธภัณฑ์ ศิลปะ และมีห้องเล็กๆ วาง จำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปะ ด้วย ประชาชนนิยมเข้ามา ซื้อที่มูลนิธิฯ วันหนึ่งๆ รายได้ ก็ดีได้หลายหมื่นบาทคะ ยิ่งในช่วงใกล้เทศกาลมาซื้อ กันมาก ชาวต่างประเทศ เขาก็รู้จักเข้ามาซื้อที่นี่ บางครั้งก็ขอเข้ามาเป็น กรู๊ป เราก็อนุญาตให้เขา เข้ามาชมและซื้อได้

การเปิดสอนอาชีพต่างๆ ในโรงฝึกศิลปอาชีพสวนจิตรลดาเป็นจำนวนถึง 23 แผนก ครูอาจารย์ที่สอนมาจากไหนคะ

มาจากชาวบ้านคะ โดยเสาะหาผู้ที่ชำนาญการแต่ละสาขาเข้ามาเป็นครู เช่นประเภทเครื่องเงิน ชาวเขาเก่งมากคะ ก็ไปชวนชาวเขาผู้ใหญ่มา เขาก็อยู่กับเรามาตั้ง 30 ปีแล้ว และตอนนี้ก็แก้ไปตามวัย ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการฝึกลูกศิษย์ขึ้นมา และลูกศิษย์ก็เก่งขึ้นมาเป็นครูได้ จึงเกิดมีการถ่ายทอดวิชากัน อย่างทอผ้าก็เหมือนกันก็ไปหาจากชาวบ้านมา คนไหนเก่งก็เอามาเป็นครูคะ ครูที่มาสอนไม่จำเป็นจะต้องเล่าเรียนจบสูง เพราะว่างานพวกนี้เป็นงานพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่เรียนมาจากการถ่ายทอดจากปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่รุ่นลูกหลาน แล้วเราก็ไปเสาะหา มาหลายคนอยู่กับเรามาจนจากเราไปแล้วก็มี อย่างการทำคร่ำ ตอนนั้นมีเหลืออยู่คนเดียวจริงๆ ไม่งั้นก็สูญไปแล้ว วิชาคร่ำก็ได้ลูกสมานมาสอนตอนนี้ก็จากเราไปแล้ว ลูกสมานได้ฝึกเด็กไว้ 7 คน เพราะว่าคร่ำต้องทำบนเหล็กและแห้งคนจะทำให้เหล็กขึ้นสนิมได้ เพราะฉะนั้นหลายคนซึ่งมีเหตุไม่เปรี๊ยะจะทำได้เพราะจะทำให้เหล็กขึ้นสนิม ก็เรียนแผนกนี้ไม่ได้ คัดไปคัดมาตอนลูกแก่เสียไปก็มีอยู่ประมาณ 7 คนเท่านั้นเองที่เรียนได้ซึ่งฝึกมาเป็นสิบๆ ปีได้ 7 คนเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า งานศิลปอาชีพช่วยให้ได้อุบัติภูมิปัญญาของคนไทยไว้

ใช่คะ จุดหลักจุดเริ่มเดิมทีที่ทรงทำศิลปอาชีพ ทรงทำตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชประสงค์ช่วยให้เขาสามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ช่วยให้เขายืนหยัดอยู่บนขาของตัวเองได้ และพอทรงเริ่มแล้วถึงได้ทรงเห็นว่ามึงงานศิลปะหลายอย่างซึ่งเป็นของเรา ถ้าไม่มีผู้สานต่อก็สูญหายแน่ พระองค์ท่านจึงทรงเริ่มงานอนุรักษ์ขึ้นในศิลปชีพ เรื่องการอนุรักษ์มาทีหลัง

งานศิลปชีพที่สอนนี้ ส่วนใหญ่เป็นงานที่เกือบจะสูญหายไปแล้ว แต่พระองค์ท่านทรงนำกลับมาฟื้นฟูใช้ใหม่คะ

ที่เห็นได้ชัดเจนคือผ้าไหมคะ ไม่งั้นผ้าไหมก็สูญหายไปเหมือนกันนะคะ คือตอนนั้น จิม ทอมป์สัน ทำผ้าไหมไทยโดยทำแต่ผ้าพื้น ทอเป็นสีพื้นแล้วจึงนำไปพิมพ์ลาย ของพระองค์ท่านคนละแบบกัน พระองค์ท่านสนับสนุนผ้าพื้นบ้าน อย่างผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมลายลูกแก้ว ผ้าไหมแพรวาก็เกือบจะสูญหายเมื่อก่อนมีแต่คนแก่ทำและใช้สวมใส่ แต่สาว ๆ นุ่งกางเกงยีนส์ แล้วไปทำงานโรงงานไม่สนใจทอผ้าไหม พระองค์ท่านทรงส่งเสริมไว้ ผ้าไหมมีหลายประเภทมากเลย ผ้าเชิงจก ผ้าแพรวา ผ้าขิดที่อยู่หน้าหมอน หรือนำมาทำเป็นเสื่อ ผ้ามัน ทำได้หลายอย่าง ก็แล้วแต่เราจะเอามาตัดอะไร ทรงอนุรักษ์ไว้ให้มีอยู่ ไม่งั้นจะมีแต่คนแก่เท่านั้นที่ทำ

ดิฉันอยากจะขอเรียนว่า เมื่อปี 2515 พระองค์ท่านทรงส่งท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ ท่านราชเลขาธุการในพระองค์ฯ ไปในภาคอีสานแล้วดิฉันเดินทางไปด้วย เราไปเดินตามหมู่บ้าน เพื่อจะไปช่วยเหลือให้เขามีกินมีใช้ รับสั่งให้ไปหาซื้อผ้าที่ชาวบ้านทอ แล้วก็เอามาถวายทอดพระเนตร ภายหลังจากนั้น พระองค์ท่านรับสั่งให้กลับไปหาเขาใหม่ ให้เอาผ้าผืนเดิมเป็นตัวอย่างไปให้คนนั้นทอเพิ่มขึ้นอีก 1 ผืน ให้พระองค์ท่าน เพราะว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นชาวนา ชาวไร่ แต่ว่าเขาต้องนั่งคอยฟ้า คอยฝน เพราะว่าดิน ฟ้า อากาศ ไม่คงที่ เดือนนี้ฝนเคยตกเขาก็ปักดำทำต้นกล้าเอาไว้ ต่อมาสภาพแวดล้อมของโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ถึงเวลาฤดูฝน ฝนก็ไม่ตก ข้าวกล้าที่ปักไว้ก็เสียหายคะ บางปีก็น้ำท่วมเลย ภาคอีสานไม่เคยน้ำท่วมก็ท่วมใหญ่เลย เมื่อเป็นอย่างนี้ พระองค์ท่านก็ต้องทรงช่วยเหลือเขาโดยทรงหาวิธีช่วยเหลือ เช่น พระองค์ท่านทอดพระเนตรเห็นชาวบ้านแต่งตัวกันสวยๆ เวลามารับเสด็จ พระองค์ท่านก็รับสั่งถามถึงผ้าที่แต่งมา ถามที่ไรเขาก็บอกว่าทำเองทุกที ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำเองหมดเลย จึงมีพระราชดำรินำจะสนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกหม่อน เลี้ยงไหม โดยที่รับสั่งว่าไม่ต้องไปอยู่กับเขาเลย

เพราะว่าเขาเก่งอยู่แล้ว ผ้าทุกชิ้นของเขาสวยหมด ไม่ต้องไปปรับปรุงแก้ไขอะไรเขาเลย ให้ทำอย่างที่เขาคเคยทำ ชาวบ้านอีสานเวลาเขาทอผ้าชิ้นเขาจะทอผ้าหน้าแคบ และต่อหัวชิ้นกับต่อเชิงชิ้น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเขา รับสั่งว่าให้เขาทำไปอย่างนั้นก่อน แต่ไม่ต้องเย็บต่อหัวต่อเชิงมา เวลาชาวบ้านปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เขาจะเก็บไหมจากที่เลี้ยงเป็นกระดิ่งนำมาสาวได้ชนิดเดียวเองนะ ต่อมาก็บอกเขาว่า เลี้ยงไหม เพิ่มขึ้นอีกหน่อยได้ไหม แทนที่เขาจะทำปีละผืนก็ทำปีละ 2 ผืน ชายให้พระองค์ท่านผืนหนึ่ง ก็เริ่มจากตรงนั้นและทำมาเรื่อยๆ

ตอนแรกชาวบ้านก็ไม่ค่อยเชื่อ แต่เราสัญญาไว้แล้วไง ทรงสอนว่า สัญญาอะไรไว้แล้วต้องทำ เราก็กลับไปหาเขา บางทีชาวบ้านก็ไม่ได้ทำหรอก เขานึกว่าพูดเล่น เพราะเคยมีคนมาสั่งไว้แล้วก็ไม่กลับมาเอา เมื่อเรากลับไปหาเขาอีก เขาก็บอกว่า “ไม่รู้จริงๆ จะมา” เราก็บอกว่า “เอาจริงสิ สมเด็จพระราชินี พระองค์ท่านให้มา พระองค์ท่านจะใส่” บางทีชาวบ้านก็ถามว่า “พระองค์ท่านเป็นถึงพระราชินีจะมาใส่ผ้าของคนบ้านนอกหรือ” เราก็บอกว่า “จริงๆ ทำมาเถอะ พระองค์ท่านจะใส่” เขาจึงทำตามให้คะ เขาให้ไปเดือนไหนเราต้องย้อนกลับไปหาเขาตามสัญญาเลยนะคะ เขาก็บอกขอเกี่ยวข้าวก่อน เดือนนั้น เดือนนี้ค่อยมาเอา พอถึงเวลาเราก็ไป ก็ได้ผ้ามาถวายพระองค์ท่าน พระองค์ท่านก็ทรงใช้ผ้าที่ชาวบ้านทอเรื่อยมา

เมื่อทรงทำแล้ว ก็เห็นว่าชาวบ้านมีผ้าหลากหลายแต่ละท้องถิ่นก็ไม่เหมือนกัน ก็เลยทรงเรียกว่า “อนุรักษ์” ซึ่งเป็นงานที่มาทีหลัง งานช่วยเรื่องปากเรื่องท้องมาก่อน พระองค์ท่านให้เขาทำไร่ ทำนาคะ ผันตกก็ต้องออกไปทำไร่ ทำนา ส่วนยามว่างแทนที่จะนั่งอยู่เฉยๆ คอยฟ้า คอยฝน ก็มาทำงานอาชีพเสริมคือ ศิลปอาชีพ ไม่ได้ให้ทั้งนา ทั้งไร่ แต่บางคนที่เขาไม่มีที่ทำมาหากินเขาก็ยึดเป็นอาชีพหลักก็มีเป็นจำนวนมาก

งานศิลปชีพที่ทำกันมากๆ คือผ้าไหม หรือปล่าคะ

น่าจะเป็นผ้าไหมคะ ทำกันทั่วภาคอีสาน เขามีฝีมือแต่เขาเดือดร้อน ยากจน เพราะแต่ก่อนชาวบ้านมักทำให้ลูก ไม่ได้ทำขาย ครอบครัวหนึ่ง ยายจะสอนแม่ แม่จะสอนลูก เป็นการทำทอแบบไม่มีตำรับตำราอะไรหรอก เขาเรียนรู้โดยการช่วยกันทำ แล้วก็เรียนรู้ไป เขาจะทำไว้ให้ลูกใส่ในพิธีแต่งงาน หรือรับไหว้ลูกสะใภ้ หรือใส่ไปงานบุญ หรือถวายวัด มักจะใช้ผ้าไหมในเรื่องงานบุญ งานกุศล และงานมงคล เพราะฉะนั้นเขาจะใส่ทุกอย่างลงไปในผ้าทั้งความรักและความตั้งใจ ทำละเอียดยิบเลยทีเดียวนะ แล้วพอพระองค์ท่านมาส่งเสริมให้เขาทำขาย บางคนเขาบอกเขาตั้งใจทำไม่ได้หรอก ต้องใช้เวลาทำนาน เขาต้องรีบทำเพื่อที่ว่าเขาจะได้เงินเร็วเพื่อปากเพื่อท้อง ซึ่งเราก่อนอนุญาตเขา โดยมีข้อแม้ว่าทำเร็วได้แต่ก็ต้องดี ต้องสวยงาม ต้องทอแน่น ไม่ใช่ยอมต่าง ทอหลวม ผ้าโปรง

แต่ว่าขณะเดียวกัน พระองค์ท่านก็ทรงมีนโยบายที่จะให้เขาทอผ้าไหมอย่างรักษาของเดิมและจัดทออย่างละเอียดประณีต โดยการจัดประกวดผ้าไหมที่สกลนครทุกปีที่พระองค์ท่านเสด็จไปประทับ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ทรงเริ่มมานานแล้วคะ ปีนี้เป็นปีที่ 7 ที่ 8 แล้วเขาก็จะทอผ้าที่ดีที่สุดมาประกวดกัน ซึ่งความยาวก็ต้องไม่น้อยกว่า 2 เมตร ชาวบ้านก็ตั้งใจทอมาประกวดกัน พระองค์ท่านมีพระราชดำริว่าเขาจะทำขายก็ผืนข้างเขา แต่จะต้องมีอยู่ 1 ผืนที่ส่งเข้าประกวดที่เขาต้องตั้งใจทออย่างสุดฝีมือ แล้วนั่นแหละ คือการอนุรักษ์ไว้ โดยที่เขาอาจจะ

ให้ลูกเขาช่วย ลูกเขาก็จะได้เรียนรู้งานไปพร้อมๆ กับที่เขาทำประกวด เมื่อเป็นอย่างนี้ก็จะมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้อาวุโสสู่รุ่นลูกรุ่นหลานไม่ตายไปกับคนคนนั้น ในเมื่อเขารู้แล้วว่าการประกวดมีรางวัลเติมพันเป็นจำนวนมาก เป็นเงินและสายสร้อยทองห้อยพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับพระองค์ท่าน เพราะฉะนั้นเขาก็ตั้งอกตั้งใจที่จะทำคะ สมาชิกส่วนมากประกวดกันทั้งนั้น

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงให้มีการประกวดสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ อีกหรือไม่

มีที่ปักชำได้คะ พระองค์ท่านทรงมีงานส่งเสริมการทำยานลิเกา กระจุต และปักผ้า ก็ให้มีการประกวดสิ่งเหล่านี้ที่ภาคใต้ในช่วงที่เสด็จไปประทับ ณ พระตำหนักทักษิณราชธานีเวศน์ ทรงให้มีการประกวดผลิตภัณฑ์ต่างๆ ทั้งเซรามิกที่มีการเขียนลวดลายบนเซรามิก นอกจากนี้ชาวไทยมุสลิมทางใต้เขามีเอกลักษณ์ในการทำเรือกอกและเล็กๆ แทนที่จะทำเรือลำใหญ่แล่นได้จริงๆ ในน้ำ มีการเขียนลวดลายลงบนเรือ สามารถขายให้คนเอาไปตกแต่งบ้านเป็นเครื่องประดับห้อง หรือไม่ก็ใส่ขนมวางบนโต๊ะอาหารก็ได้ พระองค์ท่านก็ให้มีการประกวดอีกเหมือนกัน เพื่อที่เขาจะได้ตั้งอกตั้งใจทำ ส่วนชิ้นที่เขาทำมาขายก็แล้วแต่เขาจะคะ ก็เท่ากับช่วยให้เขาทำได้ดีได้ใช้ฝีมือในการทำ ไม่เช่นนั้นก็สูญหายไป

การทำยานลิเกา ซึ่งทรงส่งเสริมให้มีการฝึกทำในศิลปาชีพมีมานานแล้วใช้ไหมคะ

ทำกันมานานแล้วคะ ตั้งแต่สมัยโบราณเลย ทรงพบว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็มีการทำแล้ว โดยสมเด็จพระ ทรงพบกล่องที่ทำจากยานลิเกาสีดำเป็นรูปเหมือนหนังสือที่เปิดได้ เหมือนดิกชันนารีเป็นเล่ม มีสันหนาแล้วก็โค้งเหมือนหนังสือ และเปิดขึ้นมาได้ พอเปิดเข้าไปก็เป็นกล่องทำเป็นขอบขึ้นมาไว้ใช้สำหรับเก็บของ ซึ่งเป็นของสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สวยงามและทำด้วยฝีมือที่ละเอียดมากทีเดียว ตัวมอดก็ไม่กินเลย แสดงว่าเป็นของอยู่ยงคงกระพัน ซึ่งสมเด็จพระ ทรงเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามาก ทรงนำเพชรมาประดับและทรงใช้เป็นกระเป๋าทรงถือ และทรงนำไปพระราชทานให้ชาวบ้านภาคใต้ได้ดู ซึ่งก่อนหน้านั้นทางภาคใต้เขาจะใช้ยานลิเกาทำเป็นของใช้ในบ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นวัสดุซึ่งเหนียว โดยทำเป็นตะกร้าจ่ายตลาดบ้าง ตะกร้าหมากบ้าง เป็นหมวกบ้าง หรือเป็นกรงนกบ้าง แต่ภายหลังจากที่ชาวบ้านได้ดูกระเป๋าทรงที่พระราชทานให้ดูแล้ว ช่วยให้ชาวบ้านได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ผลิตยานลิเกาออกมาเป็นของใช้ส่วนตัวที่มีรูปร่างต่างๆ กันมากมาย รวมทั้งมีความละเอียดประณีตมากขึ้น

เคล็ดลับในการทำยานลิเกานั้นขึ้นอยู่กับกรเลือกเส้นที่แก่พอดี ถ้าเส้นที่แก่เกินไปมันก็กรอบ เส้นที่อ่อนเกินไปก็อยู่ไม่ทน เพราะฉะนั้นชาวบ้านต้องรู้ว่าต้องเลือกเส้นแบบไหน แต่ชาวบ้านเขารู้คะ ทรงยกย่องชาวบ้านเสมอ รับสั่งว่าเราไม่ต้องไปสอนชาวบ้านหรอก เพียงแต่เราไปชี้แนะเขานิดๆ หน่อยๆ ว่าถ้าทำอย่างนี้แล้วคนในเมืองเขาจะชอบ ก็จะช่วยได้

ลักษณะเฉพาะของยานลิเกา เป็นอย่างไรบ้าง

ยานลิเกา เป็นเถาไม้ยาว ขึ้นตามธรรมชาติในภาคใต้ที่เป็นป่าชุ่มชื้นทุกแห่ง ขึ้นในที่รกๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสวนยางที่เป็นที่ชุ่มชื้น เพราะว่าต้นยางใบปกคลุมแดดส่องลงมาได้น้อย นครนายกก็มี แต่เป็นคนละพันธุ์กัน แล้วก็ถ้าปลูกนะคะก็ยากที่จะขึ้น หรือถ้าขึ้นก็เส้นเล็ก แต่เส้นที่เอามาจักสานจะต้องมีความยาวมากกว่า 1 เมตร และไม่มีข้อเลย เมื่อทรงให้ชาวบ้านจักสานยานลิเกา ก็รับสั่งว่าต้องรักษายานลิเกาเอาไว้ และทรงเช่าที่ที่มียานลิเกาขึ้นเอาไว้ให้ชาวบ้านที่ทำอาชีพจักสานยานลิเกาได้ไปเก็บยานลิเกา ในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่ได้ทรงสอนวิธีเก็บยานลิเกา

*“ทรงยกย่องชาวบ้านเสมอ
รับสั่งว่าเราไม่ต้องไปสอน
ชาวบ้านหรอก เพียงแต่เราไป
ชี้แนะเขานิดๆ หน่อยๆ ว่าถ้า
ทำอย่างนี้แล้วคนในเมืองเขา
จะชอบ ก็จะช่วยได้”*

ชาวบ้านเขาจะโกยย่านลิเภามาหมดเลย แล้วก็มาเลือกเอาเส้นที่จะใช้ที่บ้าน จึงทรงสอนโดยเสด็จเข้าไปในป่าเองและทรงพาครูมาสอนการเก็บย่านลิเภาให้ชาวบ้านด้วย ครูสอนชาวบ้านว่าให้ตัดเฉพาะเส้นที่ใช้ได้แล้วดึงออกมาไม่ให้โกยออกมาทั้งกอเพราะถ้าโกยทั้งกอต่อไปก็จะหมดเชื้อใหม่คะเมื่อ 30 ปีที่แล้วชาวบ้านหัวเราะ บอกว่าย่านลิเภามีเยอะแยะไม่ต้องกลัวว่าจะหมดหรือกเดินไป 2 ก้าวก็เจอแล้วจะเอาเท่าไรก็มี พระองค์ท่านรับสั่งว่ามีมากก็จริง แต่อีกหน่อยคนจะทำเครื่องใช้ต่างๆ จากย่านลิเภากันมากขึ้น จะทำให้มีเหลือน้อยลงทุกทีๆ เพราะฉะนั้นต้องสงวนและอนุรักษ์เอาไว้ ปรากฏว่าจริงของพระองค์ท่านคะ เดี่ยวนี้ปนกันว่าย่านลิเภาหายาก ต้องเดินเข้าไปในป่าลึก บางทีไม่มีต้องหาอีกเข้าไปอีก เสี่ยงต่อการถูกงูกัด

พระองค์ท่านทรงทราบค่ะว่าถ้าสนับสนุนอะไรแล้วต้องมีวัตถุประสงค์ แล้วเมื่อคนทำมากขึ้นก็ยิ่งต้องอนุรักษ์เอาไว้ สวนยางที่ทรงเช่าเอาไว้เช่าเป็นปีๆ เลย ชาวบ้านได้ค่าเช่าสวนยางมากกว่าค่ายางเสียอีกคะ และชาวบ้านบางรายบอกค่ายางไม่คุ้มหรือที่เขาจะไปกรีดยาง ต้องตื่นตั้งแต่ตี 3 ตี 4 บางครั้งก็ขายไม่ได้ราคาดี เลยปล่อยให้มันรกๆ อยู่ เราก็บอกงั้นเราจะเช่า อย่าให้ใครไปถางนะ และช่วยเก็บย่านลิเภาให้ด้วย แต่วิธีการเก็บต้องทำอย่างถูกวิธีตามที่พระองค์ท่านทรงให้ครูมาสอน เดี่ยวนี้ชาวบ้านก็เชื่อเราโดยต้องเก็บบ่อยๆ เลือกเฉพาะเส้นที่แก่พอดี ซึ่งอาจจะเก็บได้วันละไม่กี่เส้น แต่จะช่วยให้เขามีย่านลิเภาไว้ใช้ได้ เดี่ยวนี้เขารู้แล้วว่ากว่ามันจะยาวขึ้นมา 1 เมตร ต้องใช้เวลา

สวนยางที่พระองค์ท่านทรงเช่าไว้ ใครบ้างคะที่จะเข้าไปเก็บย่านลิเภาได้

ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของศิลปาชีพทุกคนที่ทำย่านลิเภาสามารถเข้าไปเก็บได้คะ ซึ่งทุกวันนี้พระองค์ท่านก็ยังทรงเช่าอยู่หลายร้อยไร่ บ้านใครมีพื้นที่เท่าไรก็เช่าเท่านั้น มี 3 ไร่ เราก็เช่าเขา 3 ไร่ มีไร่นึงเราก็เช่าเขาไร่นึง การที่สีของเส้นย่านลิเภาจะเป็นสีดำ หรือสีน้ำตาลอ่อน น้ำตาลแก่ขึ้นอยู่กับพื้นที่คะ สีที่หายากคือสีน้ำตาล ถ้าอยากได้ย่านลิเภาสีน้ำตาล เราก็ต้องไปหาเช่าตรงที่นั้นๆ เพื่อจะให้ได้สีน้ำตาลมาสานเป็นดอกไม้คะ

รายได้ของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ มาจากไหนบ้างคะ

ในสมัยเริ่มแรกยังไม่ได้ทรงตั้งเป็นมูลนิธิก็ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และจากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ต่อมาเมื่อทรงตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ แล้วจึงมีคนมาถวายเข้ามูลนิธิคะ นอกจากนี้ก็มีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิฯ ที่เกิดจากฝีมือของสมาชิกศิลปาชีพ

สินค้าของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ส่งออกไปขายต่างประเทศด้วยหรือไม่คะ

เราไม่ได้ทำส่งออกเอง แต่มีหลายคนที่เขาซื้อสินค้าศิลปาชีพ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ หรือผ้าไหมจากเราไปแล้วเขาก็เอาไปขาย ไปทำเป็นสินค้าสำเร็จรูป ทำเป็นเสื้อ แล้วเขาก็ส่งออกไปแล้วแต่เขาคะ

สมาชิกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ มีความผูกพันกับพระองค์ท่านอย่างไรบ้าง

ราษฎรที่เป็นสมาชิกของพระองค์ท่านแล้ว ถ้าเขาเดือดร้อน และเขาเขียนจดหมายส่งเข้ามา เราก็ต้องตามไปดูแล เพราะว่าชาวบ้านจะมีความรู้สึกที่พระองค์ท่านทรงช่วยเขาได้ เขาจะรู้สึกว่าเขาเหมือนคนในครอบครัวของพระองค์ท่าน เพราะฉะนั้นเขามีทุกข์หรือสุข เขาก็บอกมา ถ้าเขาหายแล้วเขาก็ส่งจดหมายมากอบกอบบั้งคมทูลฯ บางรายลูกเขาเจ็บจะแยพระองค์

*“ชาวบ้านจะมีความรู้สึก
ว่าพระองค์ท่านทรงช่วยเขาได้
เขาจะรู้สึกว่าเขาเหมือนคนใน
ครอบครัวของพระองค์ท่าน
เพราะฉะนั้นเขามีทุกข์หรือสุข
เขาก็บอกมา ถ้าเขาหายแล้วเขา
ก็ส่งจดหมายมากอบกอบบั้งคมทูลฯ”*

ทรงช่วยไว้เมื่อหายแล้ว เขาสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เขามาถวายพระพร ส่งจดหมายมา บ้างซึ่งเขาใช้ลายมือของเขาเขียนมาถวายพระพรในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาบ้าง ปีใหม่บ้าง แล้วแต่เทศกาล เขาก็จะติดต่อเข้ามาตลอด ดังนั้นรวมญาติพี่น้องของสมาชิกศิลาปาชีพแล้วมี ราษฎรจำนวนมากเป็นแสนๆ คนทั่วประเทศที่พระองค์ท่านจะต้องดูแล

ขอเรียนถามเกี่ยวกับฟาร์มตัวอย่างที่ทรงริเริ่มให้มีขึ้น

เดี๋ยวนั้นนอกจากงานศิลาปาชีพที่เป็นงานศิลปะและงานหัตถกรรมแล้ว พระองค์ท่านทรง ริเริ่มให้มี “ฟาร์มตัวอย่าง” ซึ่งก็คือแหล่งรองรับชาวบ้านที่ตกงานจากทางกรุงเทพฯ ให้ได้มี งานทำเนื่องจากโรงงานก็ปิดไปหลายโรง จากเศรษฐกิจอย่างนี้ชาวบ้านเองก็กลับบ้าน ต้องกลับไป อยู่อยู่กับพ่อ แม่ เพราะฉะนั้นเมื่อกลับไปอยู่ก็ต้องไปหางานทำซึ่งงานก็มีอยู่จำกัด ไม่สามารถมี พอรองรับสำหรับคนที่กลับไป จึงทรงตั้งฟาร์มตัวอย่างขึ้นมา คือจะต้องหาที่ในท้องถิ่นนั้นและให้ ทำการเกษตร มีการเลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่ ปลูกผัก มีทุกอย่าง โดยที่รัฐบาลจีนได้ถวายเบ็ดอ้อเลี้ยง กับหมูจีนหัวมาให้พระองค์ท่านเพื่อทดลองเลี้ยงในฟาร์มตัวอย่าง

พระองค์ท่านรับสั่งว่า คนตกงานกันมากด้วยภาวะเศรษฐกิจแบบนี้ เพราะฉะนั้น พระองค์ ท่านจึงมีพระราชดำริให้สร้างงานขึ้นมาในชนบท โดยทรงจัดทำโครงการฟาร์มตัวอย่างขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนที่ไม่สามารถทำงานได้เข้ามารับจ้างทำงานในฟาร์ม แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่อาจใช้คน คนเดียวเลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่ ตั้ง 2,000 ตัว แต่พระองค์ท่านไม่โปรดอย่างนั้น มีพระราชประสงค์ ให้คนเข้ามารับจ้างทำงานในฟาร์ม เพื่อเขาจะได้มาเรียนรู้วิธีการทำงานในฟาร์มแล้วเขาก็ได้ ค่าจ้างรายวัน ถ้าสมมุติว่าเขาไม่อยากจะอยู่ที่ฟาร์มนี้แต่อยากจะกลับไปทำที่บ้าน ก็จะสามารถ กลับไปทำได้โดยมีความรู้ติดตัวไป ซึ่งที่ฟาร์มตัวอย่างจะมีนักวิชาการสอนวิชาการสมัยใหม่ให้ เขาทราบ เป็นพระราชประสงค์ว่าการรับคนเข้ามารับจ้างทำงานก็เหมือนสอนให้เขาได้รับรู้ วิชาการที่จะนำไปทำมาหากิน

ทรงมีโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมหลายโครงการ

พระองค์ท่านทรงทำอย่างไรบ้าง

โครงการของพระองค์ท่านจะเชื่อมโยง กันเป็นลูกโซ่นะคะ ที่ทรงให้รักษาป่า ไม่ใช่ ว่าจะรักษาไว้ให้สัตว์ป่า หรือจะให้คนได้ ไปเที่ยวป่า ไม่ใช่ แต่เป็นเพราะป่าเป็นต้น น้ำลำธารคะ และที่พระองค์ท่านรับสั่งเสมอ ว่าบ้านเมืองเราไม่ได้มีหิมะละลายจาก ภูเขาลงมาเป็นน้ำให้เราได้ใช้นะคะ ประเทศบ้านเมืองอื่นเขายังมีหิมะละลาย แต่ของเราต้องพึ่งฝนอย่างเดียว ถ้าฝน ไม่ตกเราก็ไม่มีน้ำใช้หรอกคะ เราจะทำ อะไร เปลี่ยนน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืดหรือคะ ค่าใช้จ่ายสูงมากใช่ไหมคะ เราไม่มี แหล่งน้ำของเราเลยนะ ดังนั้นจึงทรง มองการณ์ไกลให้เรารักษาไว้เลยเชียว

แม่น้ำลำคลองอีก บ้างที่เสด็จผ่านเข้าไปในหน้าแล้งน้ำแห้งเลย เพราะว่า
หนึ่งต้นจีน และสองป่าต้นน้ำหายไป ตามธรรมชาติรากต้นไม้อุ้มน้ำเอาไว้
ให้ชาวบ้าน แล้วพอถึงเวลาก็คายน้ำออกมา เพราะฉะนั้นป่าสำคัญมาก เมื่อ
มีป่า สัตว์ป่าก็จะมาเอง แล้วผักก็อยู่ในป่า ยาก็ได้จากป่า เวลาชาวบ้านถูก
งูกัด เขาไม่วิ่งไปหาหมอเอาเซรุ่มหรือกะ เขาใช้สมุนไพรของเขา ชาวบ้าน
จะรู้ดีมากมาย

ตอนเสด็จไปภาคเหนือ เสด็จเข้าไปในป่า ชาวบ้านโดยเฉพาะ
ชาวเขาซึ่งรู้เรื่องพืช ผัก เป็นอย่างดีว่าผักอะไรจะเอามาทำแกงส้ม เอามาจิ้ม
กับพริก ทานกับข้าว เขาจะเก็บตัวอย่างมาถวายให้พระองค์ท่านทอดพระเนตร
เขาเก่งมากเลยนะ ทรงพระราชดำเนินไปหน่อยก็มีกระยะหนึ่งแล้ว ส่วนใหญ่เป็นพืชที่เราไม่รู้จัก
เลยนะคะ เขาก็จะบอกว่าทำอะไรได้บ้าง รับประทานแล้วจะช่วยสุขภาพอย่างไร สิ่งเหล่านี้ถ้า
ไม่มีป่าก็คือไม่มี

พระองค์ท่านรับสั่งเสมอว่าป่ากับคนอยู่ร่วมกันได้ ถ้าเราสอนให้เขาเข้าใจว่าป่ามีความ
สำคัญอย่างไร พระองค์ท่านไม่ได้มีพระราชประสงค์ที่จะเอาคนออกจากป่า แนวพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ไม่ใช่เอาคนออกจากป่า
และไม่ใช้ให้ป่าเป็นป่าอยู่อย่างนั้น พระองค์ท่านทรงกล่าวว่าบางคนเขาอยู่มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว
เพราะคนกับป่าก็อยู่กันมาตั้งแต่สมัยไหนๆ แล้ว เมืองต่างหากที่มาทีหลัง ในเมื่อมีคนเกิดมาก
ขึ้นพื้นที่ป่าก็หายไป แต่ในขณะที่เดียวกันคนไม่จำเป็นต้องมีที่ 50 ไร่ 100 ไร่ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวจึงทรงทำเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นเป็นแบบอย่างว่าคนเรามีที่ดินเพียงกี่ไร่ก็สามารถ
อยู่ได้ด้วยการทำงานที่ตรงนั้นให้เกิดประโยชน์หลายๆ อย่าง การจัดสรรที่ดินไม่ต้องจัดสรร 25 ไร่
อย่างแต่ก่อน แค่ 3 ไร่ ก็พอแล้วและสามารถทำ 3 ไร่ ให้เกิดผลประโยชน์ได้ เรียกว่า “เศรษฐกิจ
พอเพียง”

ดังนั้น จึงรับสั่งอยู่เสมอว่าคนกับป่าอยู่ร่วมกันได้โดยคนไม่ต้องทำลายป่า แต่เราต้อง
ให้ความรู้กับคนว่าเขาจะใช้ชีวิตอยู่ในป่าได้อย่างไร คือ เก็บพืช ผัก หรือแม้แต่รังมดแดงเขาก็
เอามารับประทานได้ อย่างน้ำผึ้งก็เหมือนกันเขาก็เก็บมาจากป่าโดยไม่ต้องไปสอนวิธีการ เขา
ไม่ต้องเอาไฟไปจี้ผึ้งให้ผึ้งแตกรัง นักวิชาการทั้งหลาย ผู้รู้ทั้งหลายเขามีวิธีการที่จะเก็บรังผึ้ง
ได้โดยไม่ต้องไปทำร้ายผึ้ง ไม่ต้องเอาไฟไปจุดเผา เมื่อเผาผึ้งป่าก็หมดไปด้วย แต่ต้องให้เขา
รู้วิธีการที่ทำแล้วผึ้งก็ยังอยู่และพร้อมที่จะทำรังออกได้อีก สิ่งเหล่านี้ผู้รู้ทั้งหลายจะสอนชาวบ้านด้วย
ชาวบ้านก็จะรับมาและทำตามอย่างที่ทรงสอนแต่ทรงสอนแบบง่ายๆ ให้เขาเข้าใจว่าถ้าไม่ทำเช่นนั้น
เราก็หาได้เพียงหนเดียว ถ้าป่าหมดก็คือหมด แต่ถ้าเราเก็บอย่างผู้รู้ก็จะเก็บได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เพราะฉะนั้นเมื่อป่าหมด สิ่งเหล่านี้ก็หายไปพร้อมๆ กัน ความจริงเราจะได้ด้วยอีกมาก
ถ้าไม่ตัดไม้ทำลายป่า รับสั่งว่ายากก็อยู่ในป่า โปรดที่จะรับสั่งคุยกับชาวบ้านในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญา
ของชาวบ้านว่าเวลาที่เขาป่วยเขาทำอย่างไร หนทางไกลอย่างนี้เขามีวิธีหาหูก หายาอย่างไร
ชาวบ้านก็จะเล่าถวายว่าเขาใช้อะไรบ้าง ซึ่งเป็นความรู้ทั้งนั้น จะทรงจดบันทึกเอาไว้ และรับสั่ง
ว่า “ป่ามันจะสำคัญนะ ต้องเก็บเอาไว้” เพราะหนึ่งเป็นน้ำเลี้ยงแผ่นดิน สองเป็นแหล่งอาหารของ
ชาวบ้าน สามเป็นแหล่งพืชสำคัญ สี่เป็นแหล่งยาของชาวบ้านและของเราด้วย ยาบางอย่างก็ต้อง
ใช้สมุนไพรเหล่านี้มาสกัดทำนะคะ เดียวนี้ทั่วโลกเขาตื่นตัวกันมากในเรื่องของการใช้ยาสมุนไพร
แต่เราตัดไม้ทำลายป่ากันมาก ป่าหดหายไป ซึ่งชาวบ้านเองก็จะบอกเสมอว่ามีคนมาลักลอบตัดไม้
ทำลายป่า พระองค์ท่านทรงให้ตั้งหน่วยของชาวบ้านเอง เรียกว่า “ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า”
ให้มีหน้าที่ดูแลรักษาป่า ทรงอธิบายให้เขาเข้าใจถึงผลดีของป่า ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจริงๆ

*“พระองค์ท่านรับสั่งเสมอ
ว่าป่ากับคนอยู่ร่วมกันได้ ถ้าเรา
สอนให้เขาเข้าใจว่าป่ามีความ
สำคัญอย่างไร”*

“พระองค์ท่านจะพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่า” ที่มีอักษรพระนามาภิไธย ส.ก. อันเป็นสัญลักษณ์ว่าหมู่บ้านนี้ช่วยพิทักษ์ป่า เขาก็จะภาคภูมิใจมากและจะดูแลรักษาป่าผืนนั้นไว้ รวมทั้งรักษาชื่อเสียงของหมู่บ้านตัวเองไว้ด้วย”

เขาจะรักป่า เพราะเป็นชีวิตของเขาแต่คนที่รู้มากคือคนที่เป็นนายทุนนั้นแหละที่เข้าไปตัดไม้ทำลายป่า แล้วก็เอาเงินจำนวนมากไปล่อ ก็น่าเห็นใจเพราะชาวบ้านบางคนรู้เท่าไม่ถึงการณ์เห็นเงินจำนวนมากก็ตกเป็นเครื่องมือของนายทุน เพราะฉะนั้นพระองค์ท่านจึงทรงให้มีโครงการเรียกว่า “**ฟู้ดแบงค์**” (Food Bank) ซึ่งก็คือแหล่งอาหารที่มีอยู่ในป่า

ราษฎรหมู่บ้านไหนดูแลป่าดีก็จะมีผลงานคือว่ามีกรรมการชุดหนึ่งซึ่งมีทั้งพลเรือน ตำรวจ ทหาร ข้าราชการกรมป่าไม้ และคนในจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องเข้าไปเป็นกรรมการไปตรวจสอบสภาพว่าในพื้นที่นี้เขาสามารถดูแลรักษาป่าเอาไว้ได้ ตรวจสอบเป็นปีๆ เลยนะคะ ถ้าเห็นว่าเขาสามารถรักษาป่าไว้ได้จริงๆ ไม่มีการตัดไม้ทำลายป่าก็พามาเข้าเผ่าย พระองค์ท่านจะพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่า” ที่มีอักษรพระนามาภิไธย ส.ก. อันเป็นสัญลักษณ์ว่าหมู่บ้านนี้ช่วยพิทักษ์ป่า เขาก็จะภาคภูมิใจมากและจะดูแลรักษาป่าผืนนั้นไว้ รวมทั้งรักษาชื่อเสียงของหมู่บ้านตัวเองไว้ด้วย ถ้ามีคนจะแอบเข้ามาลักลอบตัดไม้ เขาก็จะออกมาต่อสู้จริงๆ เขาจะออกไปไล่เลยเมื่อชาวบ้านไล่กันเองก็ไม่มีใครกล้าเข้ามาบุกรุก พระองค์ท่านพระราชทานธงพิทักษ์ป่าไปเป็นจำนวนมากแล้วทั่วประเทศ หลังจากได้พระราชทานไปแล้วก็ต้องไปตรวจสอบอยู่ตลอดนะคะ ไม่ใช่รับธงไปแล้วไม่สนใจปล่อยให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไป ก็คงต้องเอาธงคืน แต่ตอนนี้ยังไม่ต้องเรียกคืนมาจากใคร นอกจากนี้ ถ้าบุคคลไหนเป็นผู้ดำเนินการรักษาป่าที่เก่งกล้าสามารถ ก็มีเชิญพระราชทานให้เขาต่างหากเฉพาะบุคคลด้วย

อีกเรื่องหนึ่งที่ทรงห่วงใย คือเดี๋ยวนี้ชาวบ้านใช้สารเคมีกันมาก จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านได้รู้ว่าสารเคมีนั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่ง จะทำให้สภาพแวดล้อมเสียไปด้วย ซึ่งเมื่อก่อนชาวบ้านเขาอยู่ของเขา ไม่ได้พึ่งสารเคมีเลย เขาใช้แต่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่เป็นอันตราย

ทราบมาว่า ขณะนี้ทรงมีโครงการสร้างปะการังเทียมที่ภาคใต้

ชาวบ้านจังหวัดปัตตานีมากราบบังคมทูลพระองค์ท่านว่าเดี๋ยวนี้หาปลายากมีจำนวนลดน้อยลง ต้องออกไปไกลในที่น้ำลึกจึงจะมีปลา แล้วเรือของชาวบ้านก็เป็นเรือลำเล็กๆ ออกไปน้ำลึกก็อันตราย นอกจากนี้การทำที่ให้ปลาอยู่ ชาวบ้านก็มีแค่ทางมะพร้าวเอามามัดรวมกันแล้วเอาไปปล่อยในทะเล และก็มีทุ่นลอยไว้ พระองค์ท่านทรงปรึกษากับกรมประมงว่าจะทำอย่างไรดีกับสิ่งที่ชาวบ้านมาร้องทุกข์ ต่อมาจึงทรงให้จัดทำเป็นโครงการฟื้นฟูสภาพทางทะเล และมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแล ทรงแนะนำว่าอย่างนี้ต้องทำปะการังเทียมเพื่อให้ปลาใช้เป็นที่อยู่และวางไข่ แต่เมื่อมีปะการังเทียมแล้วไม่ใช่จะทำให้ชาวบ้านออกไปหาปลาโดยไม่มีกรหยุด ชาวบ้านต้องรู้ว่าฤดูที่ปลาวางไข่ควรจะหยุดหาปลา ก็ทรงสอนค่ะ

การทำปะการังเทียม เขาใช้ท่อใหญ่ๆ ของกรมทางหลวงที่เอาไว้ทำถนนมาทำ แต่เป็นท่อที่ชำรุดใช้การไม่ได้แล้ว กรมทางหลวงก็ให้ท่อมาเยอะมาก และใช้ตุ้มน้ำมันใช้ไม่ได้แล้วเอามาล้างให้สะอาดเลย โดยเฉพาะน้ำมันต้องล้างออกให้หมดไม่เช่นนั้นจะทำให้สัตว์ตาย แล้วเอาหย่อนลงไปในทะเล โดยจะต้องคำนวณว่าความลึกเท่าไร แล้วไปปล่อยไว้ให้เป็นแนว ปลาจะมาอยู่ในนั้นเอง จะเป็นที่อยู่ของปลาที่จะมาหลบพายุ และออกลูกออกหลานมาเป็นปลาให้พวกเรา ได้มีมากขึ้น เป็นการสร้างบ้านให้ปลา สร้างบ้านให้สัตว์น้ำ

พระองค์ท่านทรงเป็นประธานเปิดโครงการนี้ไปแล้วเมื่อตอนที่เสด็จพระราชดำเนินไปภาคใต้เมื่อปีที่แล้ว เห็นเขารายงานมาว่าปะการังเทียมที่ปล่อยไปก็ไม่ได้ลอยไปไหนยังอยู่ที่เดิม ชาวบ้านก็มาร่วมงานกันมากเลย ถ้าเสด็จกลับไปคราวนี้ก็คงได้ตามผลว่ามีความคืบหน้าเป็นอย่างไรบ้าง ก็อาจจะค่อยๆ ดีขึ้น ชาวบ้านก็จะเป็นคนมาทูลขอพระองค์ท่านเองนั่นแหละว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร

ขอเรียนถามเรื่องที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้สภาพัฒน์จัดตั้งธนาคารสมองขึ้นตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ที่รับสั่งเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2543 คือคนเรามีกำหนดกฎเกณฑ์ของอายุที่จะบอกว่าเกษียณอายุราชการแล้ว แต่พระองค์ท่านทรงเห็นหลายคนยังมีสุขภาพแข็งแรง และมีประสบการณ์ที่จะช่วยแผ่นดินได้ ก็เลยรับสั่งว่าเมืองไทยเราน่าจะมี “ธนาคารสมอง” คืออาศัยจากท่านผู้สูงอายุเหล่านี้ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามาก ทั้งในสาขาวิชาที่เรียนมา หรือบางคนไม่มีดีกรีอะไรแต่ว่าประสบการณ์ที่ทำงานมาทำให้มีความรู้เฉพาะในเรื่องนั้นๆ มาก บางท่านยังแข็งแรง ยังสามารถใช้ความรู้ได้ ก็น่าที่จะได้ยกย่องแล้วก็ขอความรู้จากท่านเหล่านั้นมาช่วยแผ่นดินต่อไป จึงน่าจะมีธนาคารสมองขึ้นมา ก็หวังว่า ท่านที่ได้รับการยกย่องจะเต็มใจทำงานเพื่อแผ่นดิน ทุกคนยังรักแผ่นดินนี้ ยังแข็งแรงที่จะทำงานได้ อาจไม่ต้องใช้กำลังกาย แต่ใช้กำลังสมองที่จะชี้แนะคนรุ่นใหม่

พระองค์ท่านทรงยกย่องเสมอว่าคนสมัยก่อนนี้แหละเก่ง แล้วก็ไม่ใช่ว่าทรงว่าคนสมัยนี้ไม่เก่ง สมัยนี้ยังได้เรียนวิทยาการแขนงต่างๆ ที่ทันสมัย แต่ในขณะที่เดียวกัน พระองค์ท่านก็ทรงคิดว่าไม่ใช่เราจะนิยมแต่เทคโนโลยีสมัยใหม่จนเกินไป เราต้องใช้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วในบ้านเมือง แต่ละท้องถิ่นก็ไม่เหมือนกัน บ้านเมืองเราเป็นเมืองเกษตรกรรมเราก็ต้องรักษาไว้ เพราะฉะนั้นพระองค์ท่านจึงทรงชี้แนะตลอดเวลา

อาจจะยังมีโครงการอื่นๆ ที่สมเด็จฯ ทรงมีพระราชดำริแต่ยังไม่มีใครทราบ

มีพระราชดำริเบื้องหลังซึ่งบางครั้งก็ไม่มีใครทราบ อย่างรายการโทรทัศน์ที่ออกมาบอกว่าพืชผักที่ปลอดสารพิษนะ จะมีการดูแลอย่างไร ทดสอบอย่างไร ก็เป็นพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในวงการโทรทัศน์ ตอนนั้นผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานช่อง 5 ก็รับสั่งว่าน่าจะมีการเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์และทางวิทยุ เพราะเดี๋ยวนี้โทรทัศน์ก็เป็นที่แพร่หลายคนดูมาก น่าที่จะสอนหรือบอกกล่าวให้ประชาชนได้ทราบว่าผลร้ายของสารเคมีเป็นอย่างไร เราจะดูได้อย่างไรก่อนจะซื้อ หรือซื้อกลับมาแล้วจะทดสอบได้อย่างไรจะได้ไม่ไปซื้อจากพ่อค้าหรือแม่ค้าเจ้านั้นอีก แล้วก็ต้องบอกวิธีทดสอบ สมมุติว่าเราไปซื้อผักมา เราจะรู้ได้อย่างไรว่าผักนี้มีสารพิษปนเปื้อนมาหรือเปล่า หรือถ้าซื้อปลา เนื้อ หมู ไก่ที่ปนเปื้อนสารพิษมาแล้วจะมีวิธีดูได้อย่างไร และจะต้องสอนว่าเมื่อกินเข้าไปแล้วจะมีผลอย่างไร และวิธีการแก้ไขเมื่อซื้อมาแล้วจะทำอย่างไร

เรื่องเกี่ยวกับป่าที่เขาออกอากาศอยู่ก็พระราชทานพระราชดำริเหมือนกัน คือทรงพบใครที่มาเข้าเฝ้าฯ และสามารถที่จะเผยแพร่บอกกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ก็จะรับสั่งเสมอมาละ เรื่องป่าให้ช่วยกันดูแลรักษาป่าเพราะป่าคือที่เกิดของน้ำ และหัวใจของบ้านเราคือน้ำ

พระองค์ท่านทรงมีวิธีการอย่างไร ในการที่จะให้ชาวบ้านปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ทำเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ค่อยๆ ให้เขาเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มใจละ เช่นในเรื่องผ้าของทางอีสาน ที่ทอผ้าแบบต้องต่อหัวต่อเชิง และนำมาผูกเป็นชิ้น ต่อมาก็คือการพัฒนาตัดเป็นเสื้อ หรืออื่นๆ เราจึงแนะนำว่าต้องทำผ้าหน้ากว้างมากขึ้น และให้เปลี่ยนเครื่องมือที่จะทอผ้าให้กว้างขึ้น แต่เราไม่ได้เปลี่ยนทันทีทันใด พระองค์ท่านรับสั่งว่าอย่าเอาความยุ่งยากไปให้ชาวบ้าน ชาวบ้านนะเขามีปัญหาอยู่แล้ว เขามีความทุกข์ในครอบครัวเขาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นถ้าเราไปบอกนี่ๆ หนึ่ง สอง สาม สี่ อย่างนี้นะคะ ชาวบ้านคงบอกโหยยปวดหัว แล้วก็ไม่ได้ทำโดยปฏิเสธตั้งแต่ที่แรกเลย เพราะฉะนั้นเขาทำอย่างไรอยู่ที่ให้เขาทำอย่างนั้นเขาจะสบายใจ พอเขาทำมาแล้วและขายได้เงิน เราช่วยเขาใน

“พระองค์ท่านก็ทรงคิดว่าไม่ใช่เราจะนิยมแต่เทคโนโลยีสมัยใหม่จนเกินไป เราต้องใช้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วในบ้านเมือง แต่ละท้องถิ่นก็ไม่เหมือนกัน”

“พระองค์ท่านทรงยกย่อง
อยู่เสมอว่า ชาวนา ชาวไร่
ของเรานี้มีความสามารถอยู่
ในตัวทุกคนซึ่งมีอยู่ในสายเลือด
ของคนไทย”

ระยะหนึ่ง แล้วต่อมาเราถึงบอกเขาว่า “แม่ คนเขาอยากได้
ผ้าที่ทำหน้ากว้างขึ้นนะ เขาจะไปตัดเสื้อ ตัดชุด ตัดกระโปรงนะ
ถ้าหน้าแคบอย่างนี้เขาตัดไม่ได้มันไม่พอ ขยายออกไปอีก
หน่อยได้ไหม เปลี่ยนเครื่องมือสักหน่อยดีไหม” ถ้าชาวบ้าน
ตกลงใจที่จะทำผ้าหน้ากว้างขึ้นจากนั้นก็เปลี่ยนเครื่องทอให้
โดยที่เราทำไปแจกเขาในนามของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ
เขาก็ทำผ้าหน้ากว้างเพราะเขารู้แล้วว่าทำแล้วขายได้ เรา
บอกเขาแค่นี้เอง กรรมวิธีการทำยังเป็นของเขาอยู่เหมือนเดิม
เพียงแต่เปลี่ยนเครื่องมือให้กว้างขึ้นเท่านั้น เราก็คจะได้ผ้าชิ้น
ผืนกว้างที่เป็นมาตรฐานของผ้าทั่วไป คือกว้าง 40 นิ้ว

อย่างย่านลิลิกาก็เหมือนกันนะคะ เขาทำอย่างไรอยู่เราก็ให้
เขาทำอย่างนั้น แต่เมื่อทำไปได้เงินแล้ว ก็แนะนำว่า “ทำให้

ละเอียดหน่อยได้ไหม เส้นที่ทำมันใหญ่ไปทำให้ไม่ละเอียด น่าจะผ้าให้เส้นเล็กลงไปอีก
ทำเป็นกลองกลมบ้าง เหลี่ยมบ้าง ห้าเหลี่ยม แปดเหลี่ยม สี่เหลี่ยมตัดมุมบ้าง” จนถึงเดี๋ยวนี้ไม่
ต้องบอกเลย ชาวบ้านเขาจะพัฒนาของเขาไปเอง แล้วเขาคิดได้สวยด้วย อย่างถ้าออกแบบเป็น
สี่เหลี่ยมแล้วตรงลงมาเขาจะรู้สึกว่ารธรมตาไปเสียแล้ว เขาจะออกแบบแปลกๆ บางทีข้างบน
มองเป็นสี่เหลี่ยมแต่ข้างล่างมน แปลกมากเลยนะคะ แล้วเขาก็เอามาถวาย ทรงตื่นเต้นว่าไม่ต้อง
ไปบอกเขาเลยเขามีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวแล้ว ตอนนั้นเขาสบายแล้ว ความทุกข์ต่างๆ
ได้รับการบรรเทา เพราะฉะนั้นศิลปะต่างๆ จึงออกมาจากความคิดของเขา

พระองค์ท่านทรงยกย่องอยู่เสมอว่า ชาวนา ชาวไร่ ของเรานี้มีความสามารถอยู่
ในตัวทุกคนซึ่งมีอยู่ในสายเลือดของคนไทย พระองค์ท่านทรงเชื่อมั่นมากๆ เล่าว่าความเป็นช่าง
มีอยู่ในสายเลือดของความเป็นไทยแต่เขาไม่มีโอกาส นอกจากนั้นความทุกข์ทำให้เขาต้องทำมาหากิน
เพื่อปากเพื่อท้องนะคะ เพราะฉะนั้นถ้าเราชี้แนะเขาแล้วให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปากท้องเขามั่น
เขาจะมีงานดี ๆ ออกมาให้เรา แล้วก็จริงของพระองค์ท่าน เมื่อเขาสบายอกสบายใจ เพราะลูกเขา
ที่เจ็บป่วยได้รับการรักษาดูแลจนหายป่วย การเป็นหนี้เป็นสินได้รับการใช้หนี้ โดยที่พระองค์ท่าน
ไม่ได้ไปใช้หนี้ให้เขานะคะ แต่ทรงให้เขามีงานทำและมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น ทอผ้าส่งมาขาย
ให้มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ซึ่งทรงรับซื้อเขาตลอดเวลาที่ทำมา เพราะฉะนั้นพระองค์ท่านทรงเป็น
ตลาดให้เขาด้วย เขาก็มีเงินไปผ่อนใช้หนี้ที่เขาเคยสร้างไว้

ต่อมาเมื่อเขาสบายมากขึ้น มีบางคนส่งให้ลูกเรียนถึงระดับปริญญาตรีก็มี และเมื่อลูก
เรียนจบแล้วเขาก็ส่งรูปรับปริญญามาให้ดูและเขียนจดหมายมากราบบังคมทูลฯ พระองค์ท่านว่า
“ที่พระองค์ท่านทรงช่วยลูกฉัน ตอนนี้จบแล้ว รับปริญญาแล้ว” เขาภูมิใจมากเลยที่ลูกเขาได้
เล่าเรียนถึงระดับปริญญา นอกจากนี้ บางรายก็มาเข้าเฝ้าฯ พระองค์ท่านที่นี้ เขามีความกตัญญู
มากค่ะ เขามีพืชผักอะไรในบ้านก็เก็บเอามาถวายที่ในวังนี้ และถ้าหากเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎร
เขาก็จะเก็บของมาถวายเช่นกัน มีทั้งผัก มะนาว ฝรั่ง เงาะ มังคุด แล้วแต่ที่เขาปลูกอะไร
เขาก็ให้นำของนั้นมาถวาย ส่วนพวกเราที่ตามเสด็จฯ ไปด้วยเขาก็เอามาฝาก เราบอกว่า “ไม่ต้องเอา
มาให้หรอก” เขาก็บอกว่า “ของไม่ได้ซื้อ เป็นของในบ้านจะมาขอบคุณ เจอกันมานานเหมือน
คนในบ้านนะ มาถาทุกสุขกัน” เราเองก็รู้สึกว่าเขาเหมือนญาติค่ะ บางคนพบกันตั้งแต่เขายัง
ไม่ได้แต่งงาน พอแต่งงานแล้วมาเจอกันเราก็กถามว่ามีลูกกี่คนแล้ว เป็นอย่างไรบ้าง ลูกสบายดีหรือ

ประชาชนที่ประสบความสำเร็จแล้ว จนลูกเรียนจบแล้วนำของมาถวาย พระองค์ท่านเคยรับสั่งว่าอย่างไรบ้างหรือไม่

พระองค์ท่านก็ปลื้มพระทัยนะคะ พระองค์ท่านรับสั่งว่าให้เขาแล้วสบายใจ ตอนนั้นพระองค์ท่านเสด็จออกไปก็ทรงเห็นว่าสุขภาพอนามัยเขาดีขึ้น เดี่ยวนี้ที่จนมากๆ เด็กมอมแมม เสื้อผ้าของลูกขาด ไม่มีใส่ หรือเสื้อผ้าสกปรก มีน้อยมาก หรือว่าเป็นโรคแบบหนักๆ แแรงๆ ไม่ค่อยมี ไม่เหมือนเมื่อก่อนประเดี๋ยวก็พบคนหนึ่ง เดี่ยวนี้เขาแต่งตัวสะอาดสะอ้าน หน้าตาแจ่มใส บ้านช่องเรียบร้อย คนใช้คนป่าวที่มาตรวจรักษากับหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ก็มีไม่มากเหมือนก่อน แล้ว**พระองค์ท่านก็ทรงสอนว่าคนเราดูจากเสื้อผ้าไม่ได้หรอก** บางคนเขาชอบแต่งตัว บางคนเขาไม่ชอบแต่งตัว บางที่เขาทำไรทำนาอยู่ พอบอกว่าเสด็จมาเขาก็มาเฝ้าทั้งอย่างนั้นเลย **พระองค์ท่านทรงสอนให้ดูจากแววตาของเขา คนเราจะมีสุขหรือทุกข์จะแสดงออกทางสีหน้าและแววตา** ให้ดูเขา บางที่เขามีความทุกข์นะในดวงตาเขาณะ แล้วเขาก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ

ก่อนที่พระองค์ท่านจะเสด็จพระราชดำเนินในแต่ละที่ เราก็ดูเส้นทางล่วงหน้าพระองค์ท่านไปก่อนเพื่อสำรวจดูว่ามีประชาชนทุกข์ร้อนในเรื่องใดบ้างและจัดเตรียมให้เขาเฝ้าขเป็นกลุ่มๆ ปรากฏว่าบางรายมีทุกข์หนักแต่เขาไม่ได้บอกเรา เชื้อไหมคะว่าเราเดินแล้วเดินอีกตั้ง 5-6 รอบ ดูหน้าดูตาทุกคนแต่บางครั้งยังไม่พบ แต่เมื่อพระองค์ท่านเสด็จ มาปุ๊บ ทอดพระเนตรเห็นผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ไกลมาก รับสั่งให้ไปถามซิ ผู้หญิงคนนั้นเขาต้องมีอะไรในใจ เราก็ก็นั่งคิดเขาออกมา เขาทุกข์จริงๆ ทุกข์มากเลย แต่เขานิ่งเฉยๆ ไม่บอกใคร หลังจากที่ได้เข้าเฝ้าแล้วเขาก็ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือ พระองค์ท่านทรงทราบได้อย่างไรก็ไม่ทราบนะคะ เราก็ดูผ่านมาแล้วตั้งหลายหนนะ เราก็ก็นึกความรู้สึกตรงนั้น พระองค์ท่านคงรับรู้ได้ระหว่างพระองค์ท่านกับราษฎร

“พระองค์ท่านทรงสอนให้ดูจากแววตาของเขา คนเราจะมีสุขหรือทุกข์จะแสดงออกทางสีหน้าและแววตา ให้ดูเขาบางที่เขามีความทุกข์นะในดวงตาเขาณะ แล้วเขาก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ”

กล่าวได้ว่า พระองค์ท่านได้ทรงช่วยเหลือราษฎรผู้ยากไร้ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้เป็นอย่างมาก

คิดว่าไชนะคะ อยากจะพูดว่าอย่างนั้น สิ่งที่เห็นคือทรงช่วยชาวบ้านในทุกๆ เรื่อง ชาวบ้านก็มีความเป็นอยู่ดีขึ้น สุขภาพอนามัยดีขึ้น มีเงินสามารถส่งลูกเรียนได้ หนี้สินก็ค่อยๆ หหมดไป ไม่เป็นหนี้เป็นสิน ในขณะที่เดียวกันบ้านเมืองเราก็มีสวัสดิการที่ดีให้กับประชาชนมากขึ้น อย่างเช่นโรงพยาบาล แต่ก่อนมีแต่โรงพยาบาลจังหวัด จะไปกันแต่ละครั้งต้องเดินทาง 50-60 กิโลเมตร หรือบางครั้งเป็น 100 กิโลเมตร เดี่ยวนี้มีโรงพยาบาลขนาดเล็กทุกอำเภอและมีหมออยู่ประจำทุกแห่ง ก็คงช่วยกันทั้งสองทางค่ะ จะให้พระองค์ท่านทำอะไรทั้งหมดไม่ไหวหรอกค่ะ แต่คิดว่า**การที่พระองค์ท่านเสด็จไปในถิ่นที่ทุรกันดารอยู่เสมอๆ ทางรัฐบาลและฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ต้องรับผิดชอบในแต่ละส่วน** เขาคงเห็นว่าแม้แต่พระองค์ท่านยังเสด็จไปช่วยเหลือราษฎร เขาเป็นหน่วยงานที่อยู่ตรงนั้นและมีหน้าที่โดยตรงก็ควรดูแลเอาใจใส่ให้มาก ก็เหมือนพระองค์ท่านไปกระตุ้นให้เขากระตือรือร้นขึ้นนะคะ

ทางด้านถนนหนทางก็ดีขึ้น หลุมบ่อมีน้อยลง แต่พระองค์ท่านไม่โปรดให้ตัดถนนใหญ่มากมาย ไม่โปรดเลยในการขยายถนน 4 เลน 8 เลน แต่คนส่วนใหญ่ก็ชอบจะไปตัดถนนอย่างนั้น พระองค์ท่านรับสั่งว่าในชนบทไม่มีบ้านเมืองไหนที่เขาทำถนนอย่างกับไฮเวย์อย่างนั้นนะ เพราะว่าเมื่อทำไปแล้วต้องตัดต้นไม้หมด น่าจะทำถนนแค่ให้ชาวบ้านเขาสามารถเดินทางออกมาขายพืชผักในหน้าฝนได้ หรือเจ็บไข้ได้ป่วยเขาออกมาหาหมอได้ ชาวบ้านบางคนเขาเอาคนเจ็บลงเรือด้วยซ้ำ ที่ไหนที่ต้องใช้เรือก็จะพระราชทานเรือให้ เช่นที่บ้านห้วยต้ำซึ่งอยู่ในเขื่อนสิริกิติ์

ที่อุตรดิตถ์ ชาวบ้านต้องเดินทางทางเรือไปทางอื่นไม่ได้ พระองค์ท่านทรงหวังว่าเจ็บไข้ได้ป่วย จะทำอย่างไร เขารักษาโดยวิธีของเขาก็ถูกต้องบ้าง แต่ถ้าต้องผ่าตัดล่ะจะทำอย่างไร พระองค์ท่าน จึงพระราชทานเรือหางยาวให้ชาวบ้าน และยังทรงให้ค่าน้ำมันเรือไว้ให้เขาด้วย จ้างคนมาเป็นคน ขับเรือ และให้ไปเรียนช่างยนต์ ถ้าหากเรือเสียจะได้แก้ได้ ทรงดูแลในรายละเอียดขนาดนั้น ที่เดียวค่ะ ทุกวันนี้เวลามีใครเจ็บไข้ได้ป่วยเขาก็ได้ใช้เรือลำนั้นที่ได้พระราชทานไว้ให้

พระองค์ท่านทรงช่วยเหลือพสกนิกรมาแล้วนานมากกว่า 30 ปี ตั้งแต่ที่ดิฉันได้มีโอกาส เข้ามาถวายการรับใช้ใกล้ชิดพระยุคลบาทก็ทรงเริ่มโครงการศิลปอาชีพ ดิฉันได้พบความ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากทีเดียว เดี่ยวนี้เวลาตามเสด็จออกไปในพื้นที่ชนบทต่างๆ จะพบว่า ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น หน้าตายิ้มแย้ม แจ่มใส เสื้อผ้าสะอาดสะอ้านขึ้น ส่วนลูกเด่าก็ได้ เล่าเรียนหนังสือสูงขึ้น เขามีรายได้จากเงินที่เขาเป็นสมาชิกศิลปอาชีพช่วยให้เขามีรายได้เป็นกอบ เป็นกำพอสมควรที่เขาจะนำไปใช้ในการดูแลตัวเอง ด้านข้าวปลาอาหารเราไม่ค่อยห่วงเขาหรอก นะคะ เพราะเมืองไทยเราสามารถออกไปจับปลา เต็ดผักที่ขึ้นอยู่ข้างรั้วก็ได้อาหารมื้อหนึ่งแล้ว ชาวบ้านเขาจะหาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมารับประทานเก่งมากนะคะ ผักชื่อแปลกๆ เขาก็เก็บมา รับประทานได้ เราไม่ค่อยรู้จักหรอก สุภาชิต "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ก็ยังใช้ได้อยู่ค่ะ

เวลาที่พระองค์ท่านเสด็จฯไปไหน แล้วเสด็จฯกลับปีใหม่ ทรงจำราษฎรที่เคยเข้าเฝ้าฯ ได้ไหมคะ

รับสั่งถามถึงค่ะ ตอนที่พระองค์ท่านเสด็จฯไปที่จังหวัด สกลนคร ได้เสด็จฯไปที่บ้านของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการเสด็จฯไป โดยที่ไม่มีอยู่ในกำหนดการ ซึ่งรับสั่งกับท่านผู้หญิงสุประภาดา ว่าอยากจะเสด็จฯออกไปเยี่ยมบ้านราษฎรที่ไม่ไกลนัก ท่าน ผู้หญิงก็เลยพาประทับรถออกไปที่บ้านป่าหุ้ม ป่าไ้ ชาวบ้าน รู้ก่อนสักครึ่งชั่วโมงได้ค่ะ เมื่อเสด็จฯไปถึงชาวบ้านตื่นตื่นดีใจ กันใหญ่เลยนะคะ แล้วก็ขึ้นประทับบนนอกชานบ้านของชาวบ้าน โดยประทับไปกับพื้นบนบ้านของป่าหุ้ม ป่าไ้ จากนั้นเขาก็ยก กระดังง์ใหม่ถวายให้ทอดพระเนตร ส่วนชาวบ้านมาอยู่กัน

เต็มลานบ้านเลย ใครรู้ก็วิ่งมาค่ะ แล้วก็รับสั่งให้ชาวบ้านเขาร้องเพลงและรำวงกัน รวมทั้งทรง ให้ข้าราชการบริวารลงไปร่วมรำด้วย ก็สนุกสนานมากเลย ต่อมารับสั่งว่าอยากจะให้ป่าทอผ้าถวาย และพระราชทานฉลองพระองค์ให้ไปเป็นแบบ ซึ่งเป็นฉลองพระองค์ที่ทรงเคยใส่แล้วและตัดมา จากผ้าที่ทรงซื้อมาจากชาวบ้าน ทุกวันนี้ป่าหุ้ม ป่าไ้ ยังเก็บฉลองพระองค์ชุดนั้นไว้ในพานบูชา อยู่เลย

ต่อมาถ้าเสด็จฯไปที่บริเวณนั้นอีกก็จะทรงถามถึงป่าหุ้มกับป่าไ้ว่าเป็นอย่างไบบ้างสบาย ดีหรือเปล่า ป่าทั้งสองคนก็จะมารายงานตัวทุกปีค่ะ และจะบอกว่าสบายดี ซึ่งเราก็จะพยายามจัด ให้นั่งข้างหน้า

เวลาที่พระองค์ท่านทรงงาน พระองค์ท่านทรงมีพระอารมณ์ขัน หรือว่าทรงเครียดบ้างหรือไม่

เวลาทรงพบเด็กพระองค์ท่านจะทรงมีพระอารมณ์ขัน ทรงแห่เด็ก แต่เวลาชาวบ้านเขา มีความทุกข์มาเล่าให้พระองค์ท่านรับฟังพระองค์ท่านก็ทรงกังวลค่ะ แม้ว่าจะกลับมาพระตำหนัก แล้วพระองค์ท่านก็ยังคงต้องทรงสั่งงานต่อค่ะ ให้ช่วยเหลือในส่วนรวมของหมู่บ้าน เช่นบางบ้าน

ก็น้ำไม่พอ หรือว่าน้ำดื่ม น้ำบริโภค หรือน้ำประปา หรือมีปัญหาอะไร ก็ทรงให้เอาตัวอย่างของน้ำนั้นมา แล้วส่งให้กรมวิทยาศาสตร์ฯ ตรวจสอบถึงคุณภาพของน้ำและหาทางแก้ไข

พระองค์ท่านทรงทำทุกอย่างไปพร้อมๆ กันเลย ทรงพบปัญหาเรื่องใดพระองค์ท่านก็ทรงรับเอามา ซึ่งบางครั้งทรงพบว่าหมู่บ้านไหนที่มีคนทุกข์ คนยากจนมากๆ ก็จะทรงกังวลพระทัย กลับมาถึงพระตำหนักแล้วก็ยังต้องทรงสานงานต่อโดยการส่งหน่วยกลับไปใหม่เพื่อให้ความช่วยเหลือ บางครั้งก็ทรงส่งหมอออกไปอีกรอบหนึ่ง เพราะว่ามีชาวบ้านบางคนเป็นวัณโรค ถ้าพบว่าเป็นคนหนึ่งก็ต้องให้ฉีดวัคซีนป้องกันทั้งหมู่บ้าน ทรงส่งหน่วยออกไปเลยเพื่อที่จะไปฉีดวัคซีน

ท่านผู้หญิงฯ ได้มีโอกาสรับใช้ใกล้ชิดพระยุคลบาทอย่างนั้นนับว่าโชคดีมาก

พอได้มาทำงานถวายอย่างนี้แล้วนะคะ ความฟุ่มเฟือยเราหายไปเยอะเลย เพราะรู้ว่ามีคนที่เราลำบากกว่าเราอีกมาก ก็ได้ไปสอนลูกว่าอย่ากินทิ้งกินขว้าง อะไรที่ไม่จำเป็นก็อย่าไปซื้อ ต้องรู้จักทำบุญ เห็นคนทุกข์คนยากต้องช่วยเหลือ ก็ทำให้เรามีจิตใจดี เพราะพระองค์ท่านทรงมีพระราชหฤทัยที่งดงาม และพระองค์ท่านก็ทรงห่วงใยประชาชนตลอดเวลา แม้ทรงพระประชวรก็ตามก็ไม่ทรงพัก ซึ่งไม่ได้พูดเกินความจริงนะคะ พระองค์ท่านหายพระทัยเป็นราษฎรของพระองค์ท่านจริงๆ เราทำงานอยู่ตรงนี้เรารู้ ทรงถามถึงราษฎรอยู่ตลอดเวลา เช่น พระองค์ท่านเสด็จไปคราวนั้นคราวนี้ราษฎรเขาเป็นอย่างไร ถามทุกข์สุขเขาไปบ้างหรือเปล่า เราค้นกันเป็นระวิงเลย เพราะบางทีพระองค์ท่านไม่ได้ทรงจำชื่อ แต่จะทรงจำเหตุการณ์ มีอยู่ครั้งหนึ่งพระองค์ท่านเสด็จ ภาคใต้ มีผู้หญิงคนหนึ่งอุ้มลูกมาร้องให้กับพระองค์ท่าน แล้วเขาก็เล่าเรื่องอย่างนี้ๆ นะ ตอนนี้เป็นอย่างไรบ้าง แล้วเราติดตามหรือเปล่า เราก็ต้องไปหาว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นใคร

เพราะฉะนั้นเวลาที่เสด็จ ไปที่ไหนและเรากลับมาทำรายงาน เราต้องเขียนบรรยายอย่างละเอียดเลยว่าผู้หญิงคนนั้นที่ชื่อนี้ ใส่วงเล็บว่าอุ้มลูกมาแล้วร้องให้พุ่มพวยกับพระองค์ท่าน เพราะเวลาที่พระองค์ท่านรับสั่งถึงจะทรงจำเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำมาก ถ้าเราฉบับนี้ก็ละเอียดใครไม่ได้ตามเสด็จ พระองค์ท่านก็ไม่รู้ บางทีบอกเสด็จ ไปแล้วมีชาวเขาวิ่งเข้ามาถอดพระบาท แล้วกราบพระบาทเลย กราบบังคมทูลขอให้ทรงช่วยเหลือเรื่องอะไรๆ อย่างนี้ ก็ต้องไปเปิดบันทึกดู เพราะฉะนั้นการจตรายงานของเราจะไม่เหมือนรายงานเอกสารทั่วไปหรอก ต้องจดละเอียดเฉพาะเรื่องเลยว่าตอนเสด็จไปเยี่ยมราษฎรมีหญิงชาวเขาชื่อนี้วิ่งออกมาจากแถวมากอดพระบาทอย่างนี้จึงจะพบว่าเป็นใคร

เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม 2545 ท่านผู้หญิงฯ คิดว่าประชาชนชาวไทยควรปฏิบัติตัวอย่างไรเพื่อถวายเป็นของขวัญแด่พระองค์ท่าน

พระองค์ท่านทรงเป็นเสมือนพระแม่ของแผ่นดินไทย ปีนี้พระองค์ท่านทรงเจริญพระชนมพรรษา 70 พรรษาแล้ว พระองค์ท่านทรงทำทุกอย่างเพื่อประชาชน บางครั้งเสด็จไปเยี่ยมราษฎรโดยใช้เฮลิคอปเตอร์ได้ก็จริง แต่หากลับก็ต้องเสด็จ ทางรถ เพราะทางเฮลิคอปเตอร์มากกราบบังคมทูลฯ ว่าถ้ามีดีแล้วจะบินไม่ได้ ต้องเสด็จกลับก่อนมีดี แต่พระองค์ท่านทรงเห็นว่าประชาชนที่มาขอให้พระองค์ท่านทรงช่วยในเรื่องต่างๆ ยังไม่หมดเลยมีอีกเป็นจำนวนมาก พระองค์ท่านจึงทรงอยู่จนมีดีค่าและประทับกลับทางรถยนต์ซึ่งใช้เวลานานกว่าทางเฮลิคอปเตอร์มาก

กล่าวได้ว่า พระองค์ท่านทรงเหนื่อยมามาก ทรงทำให้ประชาชนในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้าวปลาอาหาร อาชีพเสริม เรื่องสุขภาพอนามัย เรื่องป่า เรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งเราทั้งหมดแต่ละคนต่างก็มีหน้าที่มีความรับผิดชอบไม่ว่าจะอยู่ในหน่วยงานใดก็ตาม ถ้าเราเชื่อตรงต่อหน้าที่ทำงานในความรับผิดชอบของเราให้ดีที่สุด เพื่อช่วยบ้านเมืองของเรา ช่วยส่วนรวม ใครที่

“บางครั้งทรงพบว่าหมู่บ้านไหนที่มีคนทุกข์ คนยากจนมากๆ ก็จะทรงกังวลพระทัย กลับมาถึงพระตำหนักแล้วก็ยังต้องทรงสานงานต่อโดยการส่งหน่วยกลับไปใหม่เพื่อให้ความช่วยเหลือ”

พอมีกี่ช่วยคนที่เขามีน้อย ไม่มีความเห็นแก่ตัว ไม่โลภ ถ้าทำได้อย่างนี้จะช่วยให้เราได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ลูกหลานของเราก็จะอยู่ต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้อย่างมีความสุข แม้ว่าชีวิตของเราอาจจะไม่มีแล้ว แต่ว่าประเทศชาติบ้านเมืองจะต้องอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จะคงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านานและน่าจะเป็นของขวัญที่ดีที่สุดที่จะถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระองค์ท่านไม่ได้ต้องการอะไร พระองค์ท่านเพียงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ทะเลาะกัน ประชาชนอยู่ดีกินดี มีสุขภาพอนามัยดี และรักษาความเป็นอยู่แบบไทยๆ

พระองค์ท่านทรงชื่นชมอยู่เสมอว่าคนไทยเรานี้เก่ง ไปเล่าเรียนที่ไหนก็มีความรู้กลับมา แล้วหลายคนได้กลับมาช่วยบ้านเมือง เราต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ เทคโนโลยีใหม่ๆ เราก็รับได้แต่ก็ต้องดูว่าบ้านเมืองเรารับได้แค่ไหนอย่างไร เราทันสมัยได้ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาความเป็นไทยเอาไว้ด้วย อย่างอาหารไทยนิยมกันทั่วโลก ทั้งส้มตำ ต้มยำกุ้ง เพราะมีสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ทั้งนั้น เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ และมะกรูด ถ้าเรารับประทานอาหารประเภทน้ำพริก ปลาทุ เป็นอาหารที่ราคาถูก มีประโยชน์สูง และไขมันน้อย แสดงว่าคนไทยโบราณของเราคิดสูตรอาหารเก่งและมีความรู้ทางโภชนาการดีมาก พระองค์ท่านทรงยกย่องชาวบ้านเสมอ รับผิดชอบว่าเราได้ปัญญาได้ความรู้จากชาวบ้าน

จากคำบอกเล่าของ ท่านผู้หญิงจรัสจิตต์ ทีชะระ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ซึ่งกล่าวได้ว่าด้วยเวลาเพียงเล็กน้อย ท่านสามารถหยิบยกพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมากล่าวถึงได้เพียงเศษเสี้ยวเดียวของพระราชกรณียกิจในพระองค์ท่าน ซึ่งมีมากมายเหลือที่จะพรรณนา ประชาชนชาวไทยต่างรู้สึกซาบซึ้งและขอพระราชทานพระราชานุญาตเทิดทูนพระองค์ท่านว่าทรงเป็น “พระแม่ของแผ่นดินไทย” โดยแท้

